

Univerzita Karlova v Praze

Právnická fakulta

Ing. Miroslav Janeček

Praní špinavých peněz

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Michael Kohajda, Ph.D.

Katedra finančního práva a finanční vědy

Datum vypracování práce: 20. 3. 2015

Čestné prohlášení:

Prohlašuji, že předloženou diplomovou práci jsem vypracoval samostatně a že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne

Autor diplomové práce

Poděkování:

Rád bych tímto poděkoval panu JUDr. Michaelu Kohajdovi, Ph.D. za poskytnuté rady a cenné připomínky při psaní diplomové práce. Rovněž bych chtěl poděkovat své rodině za podporu během studia. V neposlední řadě děkuji své přítelkyni za její trpělivost v dobách, kdy jsem se musel plně věnovat učení a psaní závěrečných prací, a také za to, že mi je oporou nejen při studiu.

Praní špinavých peněz

Money Laundering

Obsah

Úvod.....	1
1 Pojem a historie praní špinavých peněz.....	3
1.1 Pojem praní špinavých peněz	3
1.2 Znaky a fáze procesu praní špinavých peněz	8
1.2.1 Znaky.....	8
1.2.2 Umístění (<i>placement</i>)	9
1.2.3 Vrstvení (<i>layering</i>).....	11
1.2.4 Integrace (<i>integration</i>).....	13
1.3 Historie praní špinavých peněz.....	14
1.3.1 Počátky praní špinavých peněz	14
1.3.2 Moderní historie	14
1.3.3 Historie v České republice	16
1.3.4 Vybrané odhalené případy praní špinavých peněz.....	16
1.4 Financování terorismu	19
2 Právní úprava boje proti praní špinavých peněz.....	21
2.1 Mezinárodní právní úprava.....	21
2.1.1 Úmluva OSN proti nedovolenému obchodu s omamnými a psychotropními látkami	21
2.1.2 Dokumenty Basilejského výboru pro bankovní dohled	22
2.1.3 Úmluva o praní, vyhledávání, zadržování a konfiskaci výnosů ze zločinu.....	23
2.1.4 Úmluva OSN proti mezinárodnímu organizovanému zločinu	24
2.2 Právní úprava Evropské unie.....	25
2.2.1 Nařízení Evropského parlamentu a Rady č. 1889/2005	25
2.2.2 Nařízení Evropského parlamentu a Rady č. 1781/2006.....	25
2.2.3 Směrnice Rady č. 91/308/EHS.....	26
2.2.4 Směrnice Evropského parlamentu a Rady EU č. 2001/97/ES.....	28
2.2.5 Směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2005/60/ES	29
2.2.6 Návrh směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2013/0025	31
2.2.7 Rozhodnutí Rady o způsobech spolupráce mezi finančními zpravodajskými jednotkami členských států při výměně informací.....	32
2.2.8 Další předpisy EU	32
2.3 Česká právní úprava	33
2.3.1 Zákon o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu	34

2.3.2	Vyhláška o některých požadavcích na systém vnitřních zásad, postupů a kontrolních opatření proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu ..	42
2.3.3	Zákon o omezení plateb v hotovosti.....	43
2.3.4	Další právní úprava	44
3	Orgány a instituce bojující proti praní špinavých peněz.....	48
3.1	Mezinárodní orgány a instituce	48
3.1.1	Organizace spojených národů, UNODC	48
3.1.2	IMoLIN	48
3.1.3	Egmontská skupina	49
3.1.4	Mezinárodní měnový fond	49
3.1.5	Světová banka	50
3.1.6	IOSCO.....	50
3.1.7	IAIS	50
3.1.8	MONEYVAL, Rada Evropy	51
3.1.9	FATF	51
3.2	Unijní orgány a instituce	54
3.3	České orgány a instituce	55
3.3.1	Česká národní banka	55
3.3.2	Policie ČR, Útvar odhalování korupce a finanční kriminality služby kriminální policie a vyšetřování	56
3.3.3	Finanční analytický útvar Ministerstva financí ČR.....	57
4	Znaky podezřelých obchodů a postup jejich oznámení	61
5	Některé aspekty boje proti praní špinavých peněz specifické pro pojišťovnictví	63
6	Budoucí vývoj boje proti praní špinavých peněz a názory de lege ferenda	65
7	Závěr	68
	Zkratky.....	70
	Seznam použitých zdrojů.....	72
	Seznam obrázků.....	78
	Seznam tabulek	78
	Přílohy.....	79
	Resumé.....	80
	Summary	81
	Klíčová slova	82
	Key words	82

Úvod

Praní špinavých peněz je proces završující jakékoliv získávání finančních prostředků nelegální cestou. Představuje vážný problém pro celou společnost, neboť umožňuje zakrýt nezákonný původ těchto prostředků a jejich uvedení do legální ekonomiky.

Proti legalizaci výnosů z trestné činnosti, jak označuje praní špinavých peněz český zákonodárce, státy bojují pomocí různých prostředků. Může se jednat o trestněprávní postih samotných činností vytvářejících špinavé peníze, například podvody, krádeže, obchod s návykovými látkami nebo daňové úniky, tak i o trestnost samotného praní špinavých peněz. Druhým významným nástrojem boje proti praní špinavých peněz jsou právní normy z odvětví finančního práva, které se snaží této činnosti zamezit a odhalit její uskutečňování a vymezují práva a povinnosti jednotlivých subjektů, kterých se tento fenomén dotýká. Předmětem této práce je především finančněprávní pohled na tuto problematiku, byť se nelze trestněprávním aspektům zcela vyhnout. Zaměřím se hlavně na praní špinavých peněz prováděné pomocí finančních institucí.

Toto téma jsem si vybral z několika důvodů. V budoucnu bych se rád profesně orientoval na bankovníctví a pojišťovnictví, tedy sektory ekonomiky, které jsou často k praní špinavých peněz zneužívány či se dokonce v některých případech samy vědomě na praní špinavých peněz podílejí. Obzvlášť s rozvojem přímého bankovníctví, využívajícího internet, telefon či bankomaty, je důležité přenášet některé povinnosti na soukromoprávní subjekty a zásada *know your customer* ukládající povinnost identifikovat klienta nabývá na významu. Dále se jedná o problematiku, která je neustále aktuální, neboť subjekty opatřující si peníze nelegální činností a další osoby na ně napojené neustále vymýšlejí nové způsoby, jak nástroje a postupy proti praní špinavých peněz obejít. Proto se státy snaží být vždy o krok napřed a právní úprava této oblasti se dynamicky vyvíjí.

Práce se dělí na 6 kapitol. Na začátku je třeba vysvětlit samotné praní špinavých peněz a některé další pojmy a vymezit jeho jednotlivé etapy. K pochopení významu boje proti praní špinavých peněz nám pomůže i historický exkurz zařazený do úvodní kapitoly. Do úvodu jsem zahrnul i krátkou podkapitolu o financování terorismu, což je fenomén, který s praním špinavých peněz úzce souvisí, avšak podrobněji se na něj v této práci nezaměřím. Druhá kapitola se věnuje právní úpravě, a to české

i mezinárodní, neboť při dnešním globalizovaném finančním trhu je třeba účinná mezinárodní spolupráce a alespoň určitá harmonizace právních řádů. Poté se zabývám bojem proti praní špinavých peněz z institucionálního hlediska. Ve čtvrté kapitole charakterizují znaky podezřelých obchodů a postup oznámení podezřelého obchodu. Pátá kapitola upozorňuje na některé odlišnosti při praní špinavých peněz v pojišťovnictví. Poslední kapitola nabízí můj názor na vývoj této oblasti v budoucnosti, zamýšlím se nad tím, jak účinněji bojovat proti praní špinavých peněz a dívám se na právní úpravu z hlediska de lege ferenda.

Data a informace potřebné k vytvoření práce jsem čerpal z mnoha zdrojů. Obecný základ poskytuje česká odborná literatura, avšak knih zaměřených přímo na tuto oblast není mnoho. Jelikož se jedná o oblast se značnou mezinárodní spoluprací, nemohl jsem vynechat ani zahraniční zdroje především od samotných institucí bojujících proti praní špinavých peněz, ale i veřejně dostupné studie poradenských společností. Protože považuji za důležité i poznatky z praxe, neboť ne všechna opatření, která vypadají dobře z teoretického hlediska, skutečně fungují, využil jsem možnosti hovořit s experty na tuto oblast a některé informace jsem získal pomocí polostrukturovaného rozhovoru.

Především v úvodu používám metodu deskripce a metodu historickou. Celou práci prostupuje metoda analytická. Vycházím ze stavu právní úpravy účinné k 28. 2. 2015, avšak zkoumám i případné připravované změny.

Hlavním cílem práce je analyzovat boj proti praní špinavých peněz z hlediska finančněprávního a institucionálního, vyhodnotit jeho úspěšnost a zformulovat vlastní názory na možné zlepšení jednotlivých prvků systému.

1 Pojem a historie praní špinavých peněz

1.1 Pojem praní špinavých peněz

Praní špinavých peněz můžeme definovat jako proces přeměny výnosů z nelegální činnosti na legitimní peníze nebo jiná aktiva.¹ Jinými slovy jde o postup, jehož cílem je zakrýt původ a vlastnictví prostředků, které pocházejí z nelegální činnosti. Na konci tohoto procesu jsou tedy finanční prostředky, které se zdají být nabyty zcela v souladu s právním řádem.

Špinavými penězi v širším slova smyslu nejsou jen peníze, ale může jít o jakýkoliv ekonomický prospěch. Je časté, že v průběhu procesu praní se místo peněz vyskytují i jiná aktiva, například nemovitosti, cenné papíry, drahé kameny či kovy.

V České republice je často používán pojem legalizace výnosů z trestné činnosti. V podstatě jde o synonymum pojmu praní špinavých peněz, který je překladem anglického *money laundering*. Pro účely práce jsem se rozhodl primárně používat pojmu praní špinavých peněz, neboť se tento pojem užívá po celém světě a má své historické opodstatnění, byť někomu může znít slangově. Pokud bychom přece jen hledali rozdíl mezi těmito pojmy, potom můžeme zmínit pohled trestněprávní nauky, která považuje legalizaci výnosů z trestné činnosti za pojem širší, než je praní špinavých peněz: „Zastíráním původu věci nebo jiné majetkové hodnoty se především rozumí tzv. praní špinavých peněz, ale je zároveň širší, neboť se netýká jen peněz, ale i dalších věcí a majetkových hodnot.“² S touto argumentací osobně nesouhlasím. Jak jsem již zmínil výše, pokud pojem špinavé peníze uvažujeme v širším slova smyslu, pak by se jednalo přinejmenším o pojmy rovnocenné. K širšímu pojetí výrazu špinavé peníze se kloní i zahraniční literatura.³ Naopak se domnívám, že legalizace výnosů z trestné činnosti je pojmově užší, neboť hovoří pouze o výnosech z trestné činnosti. Špinavé peníze mohou ale mít svůj původ i mimo ni. Například v jednání postižitelném jako přestupek nebo jiný správní delikt. Zde se nabízí logický argument, že prostředky získané například drobnou krádeží v hodnotě tisíců korun (tj. přestupkem) není třeba

1 International Bar Association, the American Bar Association and the Council of Bars and Law Societies of Europe. A Lawyer's Guide to Detecting and Preventing Money Laundering. 2014. Dostupné z: <http://www.anti-moneylaundering.org/AboutAML.aspx#The Guide>

2 ŠÁMAL, Pavel. Trestní zákoník: komentář. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009-2010, 2011 s. ISBN 97880740017892, s. 1944.

3 Např. ALEXANDER, R.C.H. Insider dealing and money laundering in the EU law and regulation. Aldershot, England: Ashgate, 2007, 289 s. ISBN 9780754683377, s. 23.

prát a pachatel je může rovnou použít pro vlastní účely. To je pravda, avšak neexistence systémového prvku z těchto peněz nečiní peníze legální. Proces praní je zde nepatrný a jeho jednotlivé fáze splývají, proběhne například nákupem v obchodě, kdy pachatel změnil formu peněz, učiní je prakticky zpětně nedohledatelné a zároveň je integruje do osobní spotřeby. Proti tomuto praní špinavých peněz v malém rozsahu nemá smysl bojovat, neboť by náklady byly příliš vysoké, avšak stále se jedná o ve společnosti nechtěnou činnost. Dalším argumentem je možnost neexistence trestní odpovědnosti právnických osob. V ČR byla zavedena až s účinností od 1. 1. 2012 zákonem č. 418/2011Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Část odborné veřejnosti zastává názor, že k postihu právnických osob stačí odpovědnost za správní delikt. Potom by ale formálně nemohly právnické osoby vytvářet výnosy z trestné činnosti, byť to z materiálního hlediska dělají. Ani by nemohly být postiženy za jejich legalizaci, vždy by se musel hledat pachatel – fyzická osoba, což není vždy možné. Stále však jde pojmově o praní špinavých peněz. Závěrem tedy můžeme konstatovat, že majoritní část špinavých peněz má zcela nepochybně původ v trestné činnosti, ale nejde o veškeré špinavé peníze.

Zákon č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu definuje legalizaci výnosů z trestné činnosti jako jednání sledující zakrytí nezákonného původu jakékoli ekonomické výhody vyplývající z trestné činnosti s cílem vzbudit zdání, že jde o majetkový prospěch získaný v souladu se zákonem; uvedené jednání spočívá například:

a) v přeměně nebo převodu majetku s vědomím, že pochází z trestné činnosti, za účelem jeho utajení nebo zastření jeho původu nebo za účelem napomáhání osobě, která se účastní páchaní takové činnosti, aby unikla právním důsledkům svého jednání,

b) v utajení nebo zastření skutečné povahy, zdroje, umístění, pohybu majetku nebo nakládání s ním nebo změny práv vztahujících se k majetku s vědomím, že tento majetek pochází z trestné činnosti,

c) v nabytí, držení, použití majetku nebo nakládání s ním s vědomím, že pochází z trestné činnosti, nebo

d) ve zločinném spolčení osob nebo jiné formě součinnosti za účelem jednání uvedeného pod písmeny a), b) nebo c).⁴

Dle zákona je lhotejně, jestli dojde k popsání jednání na území České republiky nebo v cizině. Toto ustanovení je velmi důležité, protože při globalizovaném trhu by nemělo smysl postihovat a regulovat pouze jednání na našem území.

Vzhledem k tomu, že se jedná o transpoziční předpis k Směrnici Evropského parlamentu a Rady č. 2005/60/ES ze dne 26. října 2005 o předcházení zneužití finančního systému k praní peněz a financování terorismu, můžeme konstatovat, že český zákonodárce měl legalizaci výnosů z trestné činnosti na mysli praní špinavých peněz.

Samotná legalizace z výnosů z trestné činnosti patří mezi trestné činy proti majetku podle § 216 a § 217 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. Tento trestný čin je možné spáchat i jako nedbalostní. Skutkovou podstatu naplní ten, kdo zastírá původ nebo jinak usiluje, aby bylo podstatně ztíženo nebo znemožněno zjištění původu:

a) věci nebo jiné majetkové hodnoty, která byla získána trestným činem spáchaným na území České republiky nebo v cizině, nebo jako odměna za něj, nebo

b) věci nebo jiné majetkové hodnoty, která byla opatřena za věc nebo jinou majetkovou hodnotu uvedenou v písmenu a), nebo

c) kdo jinému spáchání takového činu umožní.

Ustanovení obsahuje 3 samostatné skutkové podstaty. Třetí je zvláštním případem účastenství a lze ji spáchat i nedodržením některých povinností podle zákona č. 253/2008 Sb. Pachatelem tohoto trestného činu může být pouze osoba odlišná od pachatele původního trestného činu, který je zdrojem výnosu. Pokud bychom pachateli původního trestného činu přičítali i legalizaci výnosů z trestné činnosti, bylo by to v rozporu se zásadou zákazu dvojího přičítání (*ne bis in idem*) a pachatel by byl fakticky nucen k sebeobviňování, což je zakázáno (*nemo tenetur se ipsum accusare*).⁵

Většina trestné činnosti je motivována nějakým majetkovým prospěchem. Ze statistik Policie ČR⁶ vyplývá, že v roce 2014 došlo k 16 680⁷ majetkovým trestným

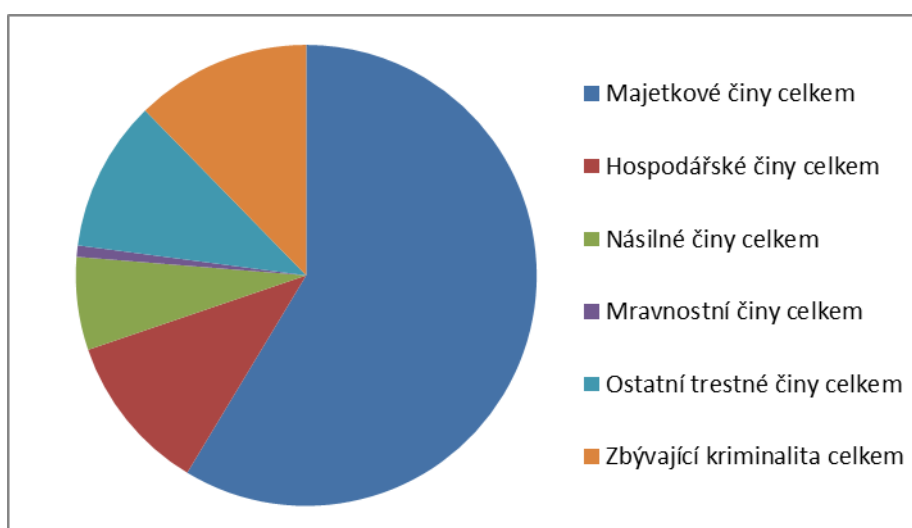
4 § 3 odst. 1 zákona č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu.

5 JELÍNEK, Jiří. Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část. 3. vyd. Praha: Leges, 2013, 968 s. Student (Leges). ISBN 978-808-7576-649, s. 680-682.

6 Statistické přehledy kriminality za rok 2014. Policie ČR [online]. 2015 [cit. 2015-02-18]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2014.aspx>

činům a 3 167 hospodářským trestným činům.⁸ Škoda způsobená těmito činy je vyčíslena na 1 889 142 000 Kč. Hlavním zdrojem špinavých peněz jsou však trestné činy z jiných kategorií, jde předně o trestné činy kuplířství, vydírání, loupež, nedovolená výroba a jiné nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy, obchodování s lidmi, nedovolená výroba a držení radioaktivní látky a vysoce nebezpečné látky či nedovolené ozbrojování. Celkově bylo v České republice spácháno 28 446 trestných činů. Z tohoto důvodu je nutné proti praní bojovat, neboť samotná nemožnost legalizace výnosů z trestných činů značně snižuje motivaci k jejich spáchání. Přehled trestné činnosti poskytuje následující graf:

Obrázek 1: Trestné činy v České republice

Zdroj: vlastní zpracování podle dat Policie ČR

I z globálního hlediska se jedná o velký problém. Podle odhadů činil v roce 2009 objem vypraných špinavých peněz 2 - 5 % světového HDP, tedy 0,8 - 2 triliony USD.⁹ Již z podstaty věci nelze objem statisticky měřit, proto mohou být predikce značně vzdálené od skutečnosti. Vzhledem k relativně nízkým omezením pro mezinárodní pohyb kapitálu mohou být špinavé peníze vyprány i v jiném státě, než kde byl jejich zdroj. Vývoj odhadů objemu praní špinavých peněz zobrazuje následující tabulka:

7 Z nichž většinu tvoří krádeže, které jsou nesporně zdrojem špinavých peněz.

8 Samozřejmě ne všechny tyto trestné činy mají potenciál vytvořit špinavé peníze.

9 Money-Laundering and Globalization. United Nations Office on Drugs and Crime [online]. 2015 [cit. 2015-02-20]. Dostupné z: <http://www.unodc.org/unodc/en/money-laundering/globalization.html>

Tabulka 1: Odhady objemu praní špinavých peněz

Rok publikace	Odhad globálního rozsahu praní špinavých peněz (v USD)	Zdroj
1995	100 - 500 bilionů	John Walker
1998	300 - 500 bilionů	U.S. Department of state
1998	2 - 5 % světového HDP	Michel Camdessus - IMF
2002	800 - 1500 bilionů	Simon Maylam
1998	2,85 trilionů	John Walker
2004	45 - 280 bilionů	Reuter and Truman
2005	1 trilion	Baker
2008	1,425 trilion	AUSTRAC
2009	2,7 % světového HDP, 1,6 trilionu	UNODC

Zdroj: A Comparative Analysis of the Extent of Money Laundering in Australia, UAE, UK and the USA¹⁰

Jak jsme již řekli, nebezpečnost praní špinavých peněz tkví v jeho napojení na protiprávní činnost. Další hrozbou je nestabilita finančního systému. Praní vnáší do systému velké objemy prostředků, které narušují jeho rovnováhu, protože jejich pohyb nevychází z racionálního ekonomického uvažování. Mimo to může podílení se finanční instituce na praní špinavých peněz, ať už vědomé nebo nevědomé v podobě nedodržení regulatorních požadavků, vést k pokutám či dokonce odebrání licence. To však nepoškodí pouze zločince, ale i běžné klienty, vlastníky instituce, popřípadě i státy, které jsou žalovány o náhradu škody za nezajištění bezpečnosti instituce. O konkrétních případech se zmiňují v kapitole 1.3.4.

Existují však i názory, že praní špinavých peněz je prospěšné nebo v některých případech tomu tak může být. Jedním z případů může být přilákání zahraničních investic do státu. Tak tomu bylo například u Seychel, které uzákonily, že při investici nad 10 milionů USD, nepůjde dané prostředky zažalovat ze zahraničí a samotný stát je může zkonfiskovat jen v případě, že půjde o drogový výnos. Takové opatření může být samozřejmě výhodné pro daný stát. Jde však o případ obdobný například s bankovním tajemstvím, kdy Švýcarsko profitovalo z obrovských vkladů, ale všechny ostatní státy

10 Alkaabi, Ali and Mohay, George and Adrian McCullagh and Chantler, Nicholas, A Comparative Analysis of the Extent of Money Laundering in Australia, UAE, UK and the USA (Leden 20, 2010). Finance and Corporate Governance Conference 2010 Paper. Dostupné z: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1539843

přicházely o daňové výnosy. Tudíž z mezinárodního pohledu bych stále považoval praní za škodlivé. Dr. Kris Hinterseer říká, že díky praní špinavých se dostanou prostředky například z korupce zpět do ekonomiky, které tím pomáhají v růstu.¹¹ To je sice pravda, avšak myslím si, že by měla být vytvářena snaha proměnit úspory v investice legální cestou, nikoliv skrz korupci. Dalším argumentem je prospěšnost některých právních institutů, kupříkladu anglosaského trustu. Od přijetí zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku máme upraven podobný institut v § 1448 an. pod názvem svěřenský fond. Zcela nepochybně se dá využít pro legitimní účely, avšak je i silným nástrojem pro nelegální aktivity. V tomto případě si ale myslím, že pozitiva celkově převažují nad negativy.

Obor, který se zabývá bojem s praním špinavých peněz, se nazývá *anti-money laundering* a i v České republice je obvyklé používat zkratku AML. Oddělení AML bývá podřízeno generálnímu řediteli povinné osoby, aby byla zabezpečena jeho nezávislost.

1.2 Znaky a fáze procesu praní špinavých peněz

Existují rozličné způsoby praní špinavých peněz, ale všechny charakterizuje 5 společných znaků a obvykle se rozpadá na 3 relativně samostatné fáze, které nazýváme umístění, vrstvení a integrace. Někdy můžeme narazit i na označení fází jako namáčení, namydlení a ždímání, které připodobňují celý proces ke skutečnému praní.

1.2.1 Znaky

Peníze mají nelegální původ a potřebujeme z nich udělat zdánlivě legální peníze. I špinavé peníze se dají znovu použít a investovat, avšak pouze v kriminální sféře. Pokud chceme peníze použít v legální ekonomice, musíme je vyprat. Tím nastává nutnost druhého znaku.

Druhým jednotícím znakem je potřeba utajit původ a vlastnictví. Vlastník by byl vystaven riziku trestního stíhání a prostředky by nemohl použít, neboť by s ním málokdo chtěl vstupovat do transakcí, pokud by věděl, že dostane zapláceno špinavými penězi.

Dále peněžní prostředky mění formu z hotovosti drobné nominální hodnoty na jiná aktiva, se kterými je jednodušší manipulace. Může jít o bankovky vyšší nominální

¹¹ ALEXANDER, R.C.H. Insider dealing and money laundering in the EU law and regulation. Aldershot, England: Ashgate, 2007, 289 s. ISBN 9780754683377, s. 22.

hodnoty, spíše však o bezhotovostní peníze a další aktiva. Platby v hotovosti bývají v mnoha státech omezeny, jedná se o jedno z opatření právě proti praní špinavých peněz.

Samotný proces praní špinavých peněz je třeba maximálně utajit a zlikvidovat důkazy o jeho proběhnutí. Nemělo by smysl peníze prát, pokud by bylo možné zpětně proces vystopovat. Zaprvé by to mohlo vést k postupnému vystopování toku peněz až k jejich zdroji. I kdyby se nepodařilo odhalit zdroj, tak samotné praní špinavých peněz je trestný čin a ti, u nichž by se prokázala účast na tomto procesu, by byli trestně stíháni.

A v neposlední řadě je nutné mít kontrolu nad procesem a jednotlivými osobami. Jelikož jde o nelegální činnost, není možné osobu, která by špinavé peníze v průběhu praní odcizila, zažalovat nebo se peněz jinak právně domáhat. Se zdokonalováním regulace musí být proces praní složitější a zvyšuje se množství zapojených osob. To značně znesnadňuje účinnou kontrolu nad všemi aspekty a fázemi procesu.

1.2.2 Umístění (*placement*)

Cílem tohoto kroku je umístit hotovost do finančního systému. Na samém počátku procesu disponuje subjekt obvykle penězi ve formě hotovosti, a to hlavně v nižších nominálních hodnotách. V ilegální ekonomice se využívá hotovostních plateb, neboť jsou špatně sledovatelné. Pokud by si subjekt nechal platit například za drogy bezhotovostní platbou tvářící se jako úhrada za normální zboží, byl by pravděpodobně rychle odhalen, neboť objem a četnost plateb by byla podezřelá především při porovnání s rozsahem daného zdánlivě legálního podnikání. Ovšem v případě, kdy by byl zdroj špinavých peněz skutečně v bezhotovostní podobě, byla by fáze umístění přeskočena.

Hlavně v minulosti byl častým způsobem tzv. *smurfing*¹² (šmoulování) nebo též strukturování, kdy je hotovost po malých částkách deponována v různých pobočkách finančních institucí. Vkládané částky jsou těsně pod limitem, od kterého má finanční instituce ohlašovací povinnost. Právě výše těchto limitů ztěžuje použití této metody. Tento způsob je velmi nákladný hlavně z důvodu potřeby velkého množství osob a cestovních nákladů mezi pobočkami. Ke vkladům bývají využíváni tzv. bílí koně, protože osoba s čistým trestním rejstříkem vzbuzuje menší podezření. Za bílého koně slangově označujeme osobu zneužitou k páčání trestné činnosti proto, aby zakryla

12 Výraz *smurfing* pochází z USA, kde byly prováděny vklady velkého množství bankovek s malou nominální hodnotou, jejichž celková hodnota byla těsně pod limitem 10 000 USD.

skutečného pachatele nebo jinou osobu, která má z této činnosti prospěch. K roli bílého koně bývá osoba často donucena vydíráním, může se ale také jednat o naivní nebo nevzdělanou osobu, která ani nemusí vědět, že se dopouští trestné činnosti.¹³

Určitou formou regulatorní arbitráže je pašování velkých objemů peněz (*bulk cash smuggling*).¹⁴ Pachatel se snaží převézt hotovost do země, která má méně přísná pravidla pro vklady nebo není tak důkladná v potírání praní špinavých peněz. Hovoříme o tzv. offshore centrech. Mezi akademiky a praktiky neexistuje konsenzus ohledně prvků charakterizujících offshore centrum. Ahmed Zoromé v pracovním dokumentu Mezinárodního měnového fondu uvádí následující definici: „Offshore centrum je země nebo jurisdikce, která poskytuje finanční služby pro nerezidenty v rozsahu, který je nesouměřitelný s velikostí a financováním domácí ekonomiky dané země.“¹⁵ Dalším obvyklým znakem je právě nízká úroveň regulace a minimální nebo žádné zdanění.

Oblíbenou metodou je využívání podnikání, při kterém jsou prováděny transakce s velkými objemy peněz. Nejčastěji jde o sázkové kanceláře, kasina, solária nebo realitní kanceláře. Obecně se jedná o podnikání, kde není jednoduché odhalit nejasnosti mezi výnosy a náklady na jejich dosažení. Umožňují pachateli přeměnit hotovost do bankovek vyšší nominální hodnoty, které jsou méně podezřelé. Dále zde dochází ke smísení legálně vydělaných prostředků se špinavými penězi, přičemž díky podstatě podnikání není podezřelé vkládat vyšší částky v hotovosti na účet do banky. Obdobně lze využít i směnářskou činnosti.

Do finančního systému se nemusí peníze nutně dostat přes vklady u úvěrových institucí¹⁶. Lze použít i doplňkové penzijní spoření, rezervotvorné životní pojištění nebo vložit peníze k obchodníkovi s cennými papíry.

Krajním případem je založení vlastní banky nebo nabytí majoritního podílu v bance existující. Nejčastěji půjde o banku v offshore centru, kdy pohyb peněz uvnitř banky bude podléhat minimální nebo dokonce žádné kontrole. Ovšem jsou známy i případy,

13 Problematika bílých koní. Policie ČR [online]. 2015 [cit. 2015-02-20]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/problematika-bilych-koni.aspx>

14 Combating Bulk Cash Smuggling. U.S. Immigration and Customs Enforcement [online]. 2014 [cit. 2015-02-20]. Dostupné z: <http://www.ice.gov/bulk-cash-smuggling-center/faq>

15 ZOROMÉ, Ahmed. Concept of Offshore Financial Centers: In Search of an Operational Definition. International Monetary Fund [online]. 2007 [cit. 2015-03-04]. Dostupné z: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2007/wp0787.pdf>

16 V České republice pojmu úvěrová instituce odpovídají banky a spořitelny a úvěrní družstva (družstevní záložny). Specifickým případem banky jsou stavební spořitelny, jejichž stavební spoření je možné také použít ve fázi umístění.

kdy peníze praly globálně působící banky. Nejznámější kauzu Bank of Credit and Commerce uvádím v kapitole 1.3.4.

Ještě před samotným umístěním do finančního systému je možné zastřít samotný původ hotovosti. Důvodem může být například speciální označení bankovek či sledování bankovek s určitým číslem prováděné orgány boje proti praní špinavých peněz. Způsobů je opět celá řada. Například použití špinavých peněz při směnářské činnosti. Dále sázení nebo hraní v kasinu, kdy se vyplacené peníze jeví jako výhra.

Jde o pro pachatele nejrizikovější fázi celého procesu. Právě na počátku je možné praní špinavých peněz relativně nejsnáze odhalit.

1.2.3 Vrstvení (*layering*)

Účelem této fáze je zastřít původ finančních prostředků a znemožnit zpětné vysledování jejich nelegálního zdroje. Dochází zde k velkému množství sofistikovaných transakcí. Mnohé z nich nemají ekonomické opodstatnění a jsou v podstatě ztrátové, což je ovšem subjektu peroucímu špinavé peníze v zásadě jedno, neboť potřebuje co nejrychleji peníze zlegalizovat.

Základem transakcí jsou převody z bankovních účtů mezi jednotlivými bankami a státy. Primárně jsou využívány banky v zemích s vysokou ochranou bankovního tajemství. Tradičně jde o Švýcarsko, kde je ochrana bankovního tajemství zakotvena v ústavě již od roku 1934 a také ve federálním zákoně o bankách.¹⁷ Dále sem řadíme například Lucembursko, Rakousko nebo Lichtenštejnsko. V posledních několika letech bylo bankovní tajemství většiny těchto zemí částečně prolomeno pro oblast daní. USA a EU již dále nechtěly tolerovat rozsáhlé daňové úniky prováděné za pomoci těchto zemí. Nadále však platí, že diskrétnost těchto bank je na nejvyšší úrovni a například ve Švýcarsku je trest za porušení bankovního tajemství a vyzrazení identity klienta až 3 roky odnětí svobody.¹⁸

Dále mohou být prováděny výběry hotovosti a její opětovné ukládání na účet, nákupy a prodeje cenných papírů či komodit, transakce s nemovitostmi nebo fiktivní transakce mezi (uměle vytvořenými) právníckými osobami, jejichž vlastnictví bývá

17 Federal Act on Banks and Savings Banks. In: http://www.kpmg.com/CH/de/Library/Legislative-Texts/Documents/pub_20090101-BankA.pdf. 1934.

18 HSBC files: how a 1934 Swiss law enshrined secrecy. In: The Guardian [online]. 2015 [cit. 2015-02-20]. Dostupné z: http://www.theguardian.com/business/2015/feb/08/hsbc-files-1934-swiss-law-secrecy?CMP=share_btn_tw

důmyslně skryto. S počtem transakcí se snižuje riziko odhalení původu peněz, avšak každá transakce představuje dodatečný náklad.

V některých zemích přichází v úvahu využití alternativního platebního systému pro první a druhou fázi. Jde o systém Hawala (arabský), Hundi (indický) a Fei ch'ien (čínský, vietnamský). Systém funguje díky síti brokerů. Pokud chce osoba A poslat peníze osobě B do jiného města, uloží peníze u brokera X a sdělí mu heslo. Toto heslo sdělí osoba A osobě B, které chce zaplatit. Broker X zavolá nebo jiným způsobem se spojí s brokerem v druhém městě a sdělí mu heslo osoby A, řekněme mu broker Y. Celý proces je uzavřen, když osoba B přijde ve svém městě k brokerovi Y, sdělí mu heslo osoby A a obdrží platbu. Zajímavé na celém systému je, že mezi brokery nedošlo k žádné platbě. Dokonce mezi nimi není ani právní vztah, systém může fungovat i bez právního řádu, neboť funguje na základě důvěry. Vypořádání mezi brokery může mít různou podobu, nemusí jít o peníze, ale třeba o zboží. Obvykle je tento systém velmi levný a může být i rychlejší než klasické bankovníctví. Z hlediska praní špinavých peněz je ale velmi nebezpečný, neboť zde neexistují žádné účetní nebo jiné systematické evidence. Samozřejmě si každý broker pro sebe poznamenává své pohledávky a závazky vůči ostatním brokerům, avšak nejde o oficiální evidenci s předepsanou systematikou a protistrany jsou často pojmenovány přezdívkou. Nelze tak zpětně dohledat podle papírových a elektronických důkazů cestu peněz. Nejsou zde požadavky na identifikaci a oznamovací povinnost. S určitým zjednodušením můžeme říci, že Hawala je nelegální v USA a hlavně v Indii a Pákistánu. To ovšem neznamená, že by tam v ilegalitě nefungovala. Jedním z největších center Hawaly je Dubai, ze kterého si právě indiští a pákistánští občané nechávají posílat peníze domů.¹⁹ Odhalit účet brokera lze pomocí sledování hotovostních transakcí. Na účtu bude velké množství vkladů hotovosti nebo pomocí šeků. Šeky budou obvykle od osob určitého etnika, často shodného s etnikem majitele účtu. Odchozí platby na účtu budou mířit do Velké Británie, Švýcarska nebo Dubaie. V příloze uvádím příklad evidence brokera v systému Hawala.

V této fázi často subjekt spolupracuje s mnoha osobami z různých odvětví. Využívá právního a daňového poradenství ohledně jednotlivých jurisdikcí, nechává si zakládat

19 FINANCIAL CRIMES ENFORCEMENT NETWORK IN COOPERATION WITH INTERPOL/FOPAC. The Hawala Alternative Remittance System and its Role in Money Laundering [online]. 2003 [cit. 2015-02-24]. Dostupné z: <http://www.treasury.gov/resource-center/terrorist-illicit-finance/Documents/FinCEN-Hawala-rpt.pdf>

fiktivní společnosti nebo dokonce podplácí auditory a zaměstnance finančních institucí, aby mu umožnily peníze proprat. Na druhou stranu je možné tuto fázi uskutečnit, aniž by o tom měly zúčastněné subjekty povědomí.

1.2.4 Integrace (*integration*)

V poslední fázi procesu se finanční prostředky, u kterých se zdá, že mají legální původ, vrací zpět k původnímu vlastníkov. Může zde dojít ke zdanění, proto je třeba předem naplánovat, jak daňově optimalizovat výplatu prostředků. Veřejnost musí mít zdání, že subjekt přišel k penězům zcela legitimním způsobem. Přesto budou subjekty často preferovat nepřímé vlastnictví prostředků prostřednictvím nějaké struktury právnických osob, která i v této fázi ztěžuje nalezení vlastníka peněz. Obzvláště tomu tak bude v případě vyšších částek. Vyprané peníze může subjekt použít k jakémukoliv účelu, tedy k osobní spotřebě, investicím nebo si je ponechat jako rezervu pro opětovné využití při nelegálních aktivitách. V této fázi již je takřka nemožné odhalit nelegální původ finančních prostředků.

Zvládnutí celého procesu je velmi náročné. Peníze může prát samotný pachatel, ovšem je obvyklé, že pověří vypráním jiného zločince, který se na praní špinavých peněz specializuje, a zpět obdrží dohodnuté procento z určité částky. Columbijské drogové kartely jsou údajně ochotny nést náklady až 80 % z celkového objemu.²⁰ Je to proto, že nemají jinou volbu, kdyby peníze nevypraly, tak jsou jim k ničemu. Dokonce nastal případ, že jim peníze ukryté ve sklepě shnily, jelikož neměli dostatek bílých koňů na smurfing.²¹ Další možností je přímé odprodání peněz za nevýhodný kurz. Drogový kartel prodá USD, které obdržel za drogy, a okamžitě získá částku v Pesech. Protistrana profituje z výhodného kurzu, následně zajistí prodej USD za tržní kurzy, obvykle prostřednictvím směnár.²²

Celý proces praní špinavých peněz shrnuje následující diagram:

20 LIŠKA, Petr. Praní špinavých peněz v České republice, první vydání, Praha: Radix, 1997, 220 s. ISBN 80-86031-09-8, s. 7.

21 Přednášky předmětu Kapitálové trhy I, VŠE. Přednášející doc. Ing. Jitka Veselá, Ph.D.

22 MADINGER, John. Money laundering: a guide for criminal investigators. 3rd ed. Boca Raton, FL: Taylor, 2012, 407 s. ISBN 14-398-6912-X, s. 248.

Obrázek 2: Proces praní špinavých peněz

Zdroj: vlastní zpracování

1.3 Historie praní špinavých peněz

1.3.1 Počátky praní špinavých peněz

Činnosti přibližně splňující definici, vykazující charakteristické znaky a obsahující obvyklé fáze procesu praní špinavých peněz byly nepochybně prováděny od počátku lidstva. Se vznikem peněz a bankovníctví bylo možné provádět praní špinavých peněz obdobně tomu dnešnímu. Kromě majtkové trestné činnosti byly hlavně prány peníze, které by podléhaly zdanění. Historik Sterling Seagrave ve své knize *Lords of the rims* mapující historii rozmachu čínského podnikání uvádí, že již 2 000 let před našim letopočtem se snažili čínští obchodníci ukrýt majetek před panovníkem, který by jim ho zkonfiskoval. Investovali proto své bohatství do vzdálených provincií či dokonce mimo Čínu. Takto se zrodily (z pohledu panovníka) první daňové úniky a principy praní špinavých peněz – ukrýt peníze před někým, kdo na ně má nárok, zamezit jejich zpětnému dohledání a investovat je ve prospěch vlastníka. Zároveň se jedná o počátek pokusů o organizovaný boj proti praní špinavých peněz.²³

K dalšímu poměrně rozsáhlému praní špinavých peněz docházelo od 13. století v souvislosti s pirátstvím. Uloupený majetek potřebovali piráti zpeněžit tak, aby nepřilákali zbytečnou pozornost.

1.3.2 Moderní historie

V historii 20. století je pojem praní špinavých peněz často spojován s érou prohibice v USA, tedy s obdobím od roku 1920 do 1933. Gangsteři, z nichž je nejznámějším rozhodně Al Capone vedoucí chicagský syndikát, získávali enormní sumy z prodeje alkoholu, ale i dalších nelegálních aktivit jako je prostituce nebo vydírání. Odhaduje se,

23 A brief history of money laundering. MORRIS COTTERILL, Nigel. Money laundering, risk management and compliance [online]. 1999 [cit. 2015-02-21]. Dostupné z: <http://www.counermoneylaundersing.com/public/content/brief-history-money-laundersing>

že jenom Al Capone vydělal okolo 100 milionů USD ročně. Nelegální výnosy slučoval s výnosy z automatů na praní prádla, což pro něj bylo ideální, neboť oba byly v hotovostní formě. Pozdější kriminálníci jako například Meyer Lansky, boss Národního zločineckého syndikátu v USA, pochopili, že je důležité vytvářet fiktivní podnikání nejenom pro praní špinavých peněz, ale i jako zástěrku pro jejich nelegální aktivity. Již v té době byly takto hojně využívány kasina. Lansky byl také prvním člověkem, který dokázal ve velkém rozsahu využívat rozdílů mezi jednotlivými právními řády. Údajně držel nepřestavitelné částky na anonymních účtech ve Švýcarsku a Hong Kongu.²⁴

Poprvé byl ovšem doslovný výraz „praní špinavých peněz“ použit v tisku až v souvislosti s aférou Watergate, která vedla k odstoupení Richarda Nixona z úřadu prezidenta USA. Kampaň na znovuzvolení Nixona prezidentem byla financována korporacemi, což je v USA nelegální. Proto bylo třeba u těchto peněz zastříti jejich původ, tj. proprat je, než byly vloženy na účet Komise pro znovuzvolení.²⁵

Asi není překvapující, že USA jako země, kde bylo praní špinavých peněz rozšířeným problémem, začala jako první přijímat systematická opatření pro boj proti praní špinavých peněz. Prvním významným zákonem je *Bank secrecy act* (dále jen „BSA“), který dává za povinnost finančním institucím bojovat a předcházet praní špinavých peněz a uchovávat záznamy o veškerých finančních transakcích. Známé a od té doby v různých podobách po celém světě čteně využívané pravidlo je nutnost hlášení hotovostních transakcí překračujících 10 000 USD a také transakcí, u kterých je podezření na praní špinavých peněz, daňové úniky nebo jinou trestnou činnost. Transakce se hlásí pomocí formuláře *Currency Transaction Report* úřadu *Financial Crimes Enforcement Network*.²⁶

Dalším mezníkem bylo přijetí *Money laundering control act* v roce 1986, který z praní špinavých peněz udělal trestný čin na federální úrovni. Zakázal strukturování transakcí (*smurfing*) k vyhnutí se oznamovací povinnosti. Zákon provádí některá ustanovení BSA.

24 The History of Money Laundering. International Bar Association Anti Money Laundering Forum [online]. 2014 [cit. 2015-02-22]. Dostupné z: http://www.anti-moneylaundering.org/Money_Laundering.aspx

25 MADINGER, John. Money laundering: a guide for criminal investigators. 3rd ed. Boca Raton, FL: Taylor, 2012, 407 s. ISBN 14-398-6912-X, s. 17.

26 KLEIN, Lilian B. Bank Secrecy Act/anti-money laundering. New York: Nova Science Publishers, 2008, 118 s. ISBN 9781616680435.

V letech 1992, 1994 a 1998 byly v USA přijaty další zákony zaměřené proti praní špinavých peněz. Významná je i právní úprava na potírání obchodu s drogami, jakožto jednoho z hlavních zdrojů špinavých peněz.²⁷

O stručné historii institucí a právní úpravy praní špinavých peněz na mezinárodní úrovni a v EU se zmíním v následujících kapitolách.

1.3.3 Historie v České republice

V roce 1996 byl vzhledem k nutnosti splnění povinností, které pro ČR vyplývaly ze Štrasburské úmluvy podepsané 18. prosince 1995, v ČR přijat zákon č. 61/1996 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti. K datu jeho účinnosti (1. července 1996) byl v rámci Ministerstva financí vytvořen Finanční analytický útvar, jehož úkolem je přijímat a analyzovat hlášení povinných osob o podezřelých obchodech. Zákon č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu s účinností od 1. září 2008 nahradil předchozí, mnohokrát novelizovaný zákon č. 61/1996 Sb. Současně s jeho přijetím došlo k novelizacím mnoha předpisů upravujících finanční trh, například byl změněn zákon o bankách, zákon o ČNB, zákon o pojišťovnictví nebo zákon o platebním styku.²⁸

K provedení zákona č. 253/2008 Sb. byla následně Českou národní bankou v srpnu roku 2008 vydána vyhláška č. 281/2008 Sb., o některých požadavcích na systém vnitřních zásad, postupů a kontrolních opatření proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu.

1.3.4 Vybrané odhalené případy praní špinavých peněz

Jedním z nejznámějších případů je praní špinavých peněz v Bank of Credit and Commerce International (dále jen „BCCI“). Banku založil roku 1972 Agha Hasan Abedi, pákistánský finančník. Byla registrována v Lucembursku, hlavní střediska byla v Karáči a Londýně. Během 10 let od vzniku operovala v 78 zemích pomocí 400 poboček a její bilanční suma překračovala 20 miliard dolarů, což z ní dělalo 7. největší privátní banku na světě. To samozřejmě vzbudilo zájem regulátorů. Vyšlo najevo, že banka financovala zločince a diktátory a byly v ní propírány výnosy z prodeje heroínu vyráběného v Afgánistánu a Pákistánu. Po důkladném vyšetřování ze strany

27 History of Anti-Money Laundering Laws. United States Department of the Treasury [online]. 2014 [cit. 2015-02-22]. Dostupné z: http://www.fincen.gov/news_room/aml_history.html

28 Historie a základní charakteristika boje proti praní špinavých peněz v České republice. Ministerstvo financí České republiky [online]. 2014 [cit. 2015-02-21]. Dostupné z: http://www.mfcr.cz/assets/cs/media/Stav_Historie-boje-proti-prani-spinavych-penez-v-CR.pdf

USA a Velké Británie byla banka roku 1991 zavřena. Zajímavé je, že mnoho účtů u BCCI měla i americká CIA. Uzavření celého případu trvalo 21 let a odhadované náklady na soudní řízení činily 150 milionů USD.²⁹

Praní špinavých peněz neunikla ani druhá největší banka na světě³⁰ HSBC. V prosinci roku 2012 se dohodla s Ministerstvem financí USA na rekordní pokutě 1,92 miliardy USD za to, že umožnila proprat špinavé peníze mexickým a columbijským drogovým kartelům a dále nechala odeslat velké částky do Íránu, na který bylo uvaleno mezinárodní embargo, tedy předpokládalo se financování terorismu. Do té doby nejvyšší pokutu zaplatila ING bank v červnu 2012, a to ve výši 619 milionů dolarů, opět za porušení sankcí vůči Kubě a Íránu. Pokuta HSBC nebyla ve skutečnosti udělena za to, že by se prokázala její úmyslná účast na praní špinavých peněz, ale za nedostatky v oblasti regulace. Oddělení compliance a AML dlouhodobě neplnilo povinnosti stanovené právními předpisy, nečinilo regulací vyžadované kroky a díky tomu umožnilo peníze vyprat. Velkou chybou bylo například zařazení pobočky HSBC v Mexiku do nízké rizikové kategorie (navzdory evidentní rizikovosti dané země), což vyloučilo transakce v objemu 670 miliard USD z monitorovacího systému na podezřelé transakce.³¹ Banka se sice zavázala zvýšit výdaje na dodržení regulatorních požadavků a generální ředitel banky prohlásil, že nyní je fundamentálně odlišnou organizací, ovšem v únoru 2015 se objevily zprávy o vyšetřování HSBC Švýcarskem z důvodu praní špinavých peněz.³²

Druhou nejvyšší pokutu za praní špinavých peněz a financování terorismu zaplatila londýnská banka Standard Chartered. V součtu činila 667 milionů USD. Banka umožnila podezřelé přesuny peněz do Íránu, Myanmaru, Libye a Súdánu.³³

Když se zaměříme na konkrétní osoby, pak nejvíce špinavých peněz vyprali tito lidé:

29 Britain's biggest banking scandal. BBC [online]. 2004 [cit. 2015-02-22]. Dostupné z: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/business/3383461.stm>

30 Podle objemu aktiv. Na základě tržní kapitalizace je 4.

31 HSBC to pay \$1.9 billion U.S. fine in money-laundering case. Reuters [online]. 2012 [cit. 2015-02-22]. Dostupné z: <http://www.reuters.com/article/2012/12/11/us-hsbc-probe-idUSBRE8BA05M20121211>

32 HSBC: Swiss bank searched as officials launch money-laundering inquiry. The Guardian [online]. 2015 [cit. 2015-02-22]. Dostupné z: <http://www.theguardian.com/news/2015/feb/18/hsbc-swiss-bank-searched-as-officials-launch-money-laundering-inquiry>

33 HSBC and Standard Chartered: Too big to jail. In: The Economist [online]. 2012 [cit. 2015-02-22]. Dostupné z: <http://www.economist.com/news/finance-and-economics/21568403-two-big-british-banks-reach-controversial-settlements-too-big-jail>

Tabulka 2: Žebříček osob, které vypraly nejvíce špinavých peněz

Pořadí	Jméno	Objem vypraných peněz	Pozice
1.	Suharto	15 - 35 miliard USD	Prezident Indonézie
2.	Pablo Escobar	5 - 10 miliard USD	Drogový boss
3.	Ferdinand Marcos	5 - 10 miliard USD	Prezident Filipín, právník
4.	Dawood Ibrahim	3 - 5 miliard USD	Vůdce indického syndikátu
5.	Král Leopold II	HDP Konga za 22 let	Správce státu Kongo

Zdroj: vlastní zpracování podle životopisů a žebříčku od Gary Youinou³⁴

Skutečnost je tedy taková, že peníze neperou jen zločinecké organizace, ale i celé státy, jejichž vůdci zpronevěřují státní prostředky a vyvádí si je do offshore center. Obzvláště nešťastná je situace Konga, které od roku 1885 do 1907 neomezeně řídil Leopold II. Kongo bylo největším světovým výrobcem gumy. Prakticky celý stát byl po dobu jeho vlády jedním velkým pracovním táborem a většinu výnosů skrýval pro sebe. Od roku 1965 do roku 1997 vládl Kongu prezident Mobutu Sese Seko a zpronevěřil dle odhadů 5 miliard USD. Mnoho z těchto lidí nebylo nikdy za praní špinavých peněz potrestáno.

V České republice byla v poslední době vznesena obvinění za legalizaci výnosů z trestné činnosti v rozsahu 384 milionů pro šéfovi takzvané lihové mafie Radku Březinovi a některým dalším osobám.³⁵ Známa je také kauza obvinění lobbisty Iva Rittiga, kdy měly být prány peníze v souvislosti s papírnou Neograph a.s., která tiskla lístky pro Dopravní podnik hl. m. Prahy. Další obvinění Rittiga proběhlo v září roku 2014 kvůli podezřelým transakcím okolo výrobce biopaliv, společnosti Oleo Chemical.³⁶

Závěrem je třeba říci, že objemy vypraných peněz uvedené v této kapitole jsou často pouze odhady a je možné, že mnoho případů vůbec nebylo odhaleno ani zaregistrováno.

34 KnowYourCountry [online]. 2006 - 2014 [cit. 2015-02-23]. Dostupné z: <http://www.knowyourcountry.com/index.html>

35 Další obvinění lihového bosse Březiny – tentokrát kvůli praní špinavých peněz. Česká televize [online]. 2014 [cit. 2015-02-23]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/295781-dalsi-obvineni-lihoveho-bosse-breziny-tentokrat-kvuli-prani-spinavych-penez/>

36 Kauza Rittig: Podezření se týká praní špinavých peněz. Respekt [online]. 2014 [cit. 2015-02-23]. Dostupné z: <http://respekt.ihted.cz/c1-62864970-kauza-rittig-podezreni-se-tyka-prani-spinavych-penez;> Prostudujte si, proč policie obvinila Iva Rittiga z praní špinavých peněz. Lidovky.cz [online]. 2014 [cit. 2015-02-23]. Dostupné z: http://www.lidovky.cz/prostudujte-si-proc-policie-obvinila-iva-rittiga-z-prani-spinavych-penez-1lx-/zpravy-domov.aspx?c=A140217_183236_ln_domov_rak

1.4 Financování terorismu

Financování terorismu zahrnuje shromažďování a poskytování peněžních prostředků nebo jiného majetku s vědomím, že mohou být použity na podporu spáchání teroristického činu nebo teroristické organizace.

Zákon č. 253/2008 Sb. vymezuje financování terorismu jako:

a) shromažďování nebo poskytnutí peněžních prostředků nebo jiného majetku s vědomím, že bude, byť i jen zčásti, použit ke spáchání trestného činu teroru, teroristického útoku nebo trestného činu, který má umožnit nebo napomoci spáchání takového trestného činu, nebo k podpoře osoby nebo skupiny osob připravujících se ke spáchání takového trestného činu, nebo

b) jednání vedoucí k poskytnutí odměny nebo odškodnění pachatele trestného činu teroru, teroristického útoku nebo trestného činu, který má umožnit nebo napomoci spáchání takového trestného činu, nebo osoby pachateli blízké ve smyslu trestního zákona, nebo sbírání prostředků na takovou odměnu nebo na odškodnění.³⁷

Definuje jej tedy pomocí jednotlivých teroristických trestných činů nebo činů, které mají ke spáchání terorismu napomoci. Dále do něj zahrnuje i jednání vedoucí k poskytnutí odměny nebo odškodnění pachatele takového trestného činu. Rozsah pojmu tak přímo závisí na skutkových podstatách trestných činů. Obdobně AML Směrnice odkazuje na Rámcové rozhodnutí Rady ze dne 13. června 2002 o boji proti terorismu, které zavazuje členské státy EU upravit skutkové podstaty teroristických trestných činů.

Valné shromáždění Organizace spojených národů (dále jen „OSN“) přijalo v roce 1999 Mezinárodní úmluvu o potlačení financování terorismu, která zavazuje smluvní strany ke stíhání či vydání osob obviněných z financování teroristické činnosti a požaduje, aby banky zavedly opatření k identifikaci podezřelých transakcí.³⁸ Osoba spáchá trestný čin financování terorismu, pokud osoba jakýmkoliv prostředky, přímo či nepřímo, protiprávně a úmyslně, poskytne nebo shromažďuje zdroje se záměrem,

37 § 3 odst. 2 zákona č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu.

38 Informační centrum OSN v Praze [online]. 2005 [cit. 2015-02-19]. Dostupné z: <http://www.osn.cz/mezinarodni-pravo/?kap=68>

aby byly použity, nebo s vědomím, že budou použity, ať už plně nebo zčásti, k uskutečnění teroristického činu ve smyslu úmluvy.³⁹

Zdroje financování terorismu mohou být z legálních i nelegálních zdrojů, na rozdíl od praní špinavých peněz, kdy jsou zdroje vždy nelegální. Společné mají to, že metody zabránění financování terorismu jsou velmi podobné či dokonce shodné jako při praní špinavých peněz. Obě činnosti zneužívají finanční sektor. Činnost zaměřenou na bojování s financováním terorismu v angličtině označujeme jako *counter terrorist financing* (dále jen „CTF“). Pod čteně užívanou zkratkou AML/CTF tedy rozumíme činnosti a metody zaměřené proti těmto dvěma negativním fenoménům.

39 Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 18/2006 Sb. m. s., kterým se vyhláší Mezinárodní úmluva o potlačování financování terorismu. In: Sbíрка mezinárodních smluv. 2006.

2 Právní úprava boje proti praní špinavých peněz

2.1 Mezinárodní právní úprava

S nadnárodním zločinem lze úspěšně bojovat pouze nadnárodními prostředky. Organizovaný zločin působí po celém světě bez ohledu na hranice států. Z tohoto důvodu musí existovat platforma pro efektivní mezinárodní spolupráci a sjednocující prvky vnitrostátních právních systémů. Účinnost mezinárodní spolupráce roste s počtem jejích účastníků, jelikož se tím znesnadňuje zločincům obcházení regulovaných jurisdikcí.

2.1.1 Úmluva OSN proti nedovolenému obchodu s omamnými a psychotropními látkami

Úmluva OSN proti nedovolenému obchodu s omamnými a psychotropními látkami, známá též jako Vídeňská úmluva, byla přijata dne 20. 12. 1988 na konferenci OSN ve Vídni.⁴⁰ V ČR byla vyhlášena jako sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 462/1991 Sb. Před touto úmluvou sice vznikla celá řada dalších úmluv proti obchodu s omamnými a psychotropními látkami, avšak až Vídeňská úmluva se výslovně zaměřila na legalizaci výnosů z obchodu s drogami. Význam úmluvy zvyšuje i to, že měla 87 signatářů a nyní je její stranou 189 států, tedy prakticky celý svět. Jde vůbec o první úmluvu, která se zabývá praním špinavých peněz v mezinárodním měřítku. I primární cíl úmluvy, potlačení obchodu s drogami a vytvoření mezinárodní spolupráce v této oblasti, bojují proti praní špinavých peněz na samém počátku, protože ke vzniku špinavých peněz ani nedojde. Úmluva v článku 3 ukládá stranám povinnost ve svých právních řádech upravit nejen drogové trestné činy, ale i trestnost jednání spočívajícího v přeměnách a převodech majetku získaného z jakéhokoliv trestného činu dle úmluvy za účelem skrytí nebo zatajení jeho pravého původu. Dále musí strany přijmout opatření k odhalení, zajištění a konfiskaci drog a výnosů z drogových obchodů.⁴¹ Mezi takováto opatření v článku 5 odstavci 3 výslovně řadí právo soudů

40 United Nations Convention against Illicit Traffic in Narcotic Drugs and Psychotropic Substances. United Nations Treaty Collection [online]. Vídeň, 1988 [cit. 2015-03-04]. Dostupné z: https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=VI-19&chapter=6&lang=en

41 Mezinárodní kontrola drog. Rektorát Masarykovy univerzity [online]. 2014 [cit. 2015-03-04]. Dostupné z: http://www.rect.muni.cz/drogy/POKUS/casti/kontr.htm#Wien_1988; DVOŘÁK, Vratislav. Ekonomické a kriminální aspekty legalizace výnosů z trestné činnosti. Vyd. 1. Praha: Policejní akademie České republiky, 2010, 91 s. ISBN 978-808-6960-630, s. 49.

nebo jiných orgánů veřejné moci na vyžadování dokumentace bankovních, finančních a jiných obchodů od osob.

2.1.2 Dokumenty Basilejského výboru pro bankovní dohled

Kromě Vídeňské úmluvy byl přijat v prosinci roku 1988 další zajímavý dokument. Jedná se o Prohlášení k prevenci zneužívání bankovního systému pro praní špinavých peněz. Prohlášení je právně nezávazným dokumentem a jeho aplikace závisí na národní praxi a právu. Basilejský výbor pro bankovní dohled (dále jen „Basilejský výbor“) jako součást Banky pro mezinárodní platby (dále jen „BIS“) však důrazně apeluje jak na členské státy, tak případně i na nečleny, aby se řídily pravidly v Prohlášení. Basilejský výbor zde výslovně říká, že prvním a nejpodstatnějším opatřením proti praní špinavých peněz je integrita bankovního managementu a odhodlání bank předcházet spojení se zločinci a zapojení banky do procesu praní.⁴² Toto je dle mého názoru velmi správná poznámka, neboť v praxi některé společensky odpovědné finanční instituce zavádí vlastní pravidla nad rámec požadavků právního řádu, jehož ustanovení často nedostačují k zabránění protiprávní činnosti.

Do roku 2000 nebyl Basilejský výbor v oblasti AML příliš činný. Za posledních 15 let ale vydal zhruba desítku dokumentů. Jedná se o příručky ohledně due dilligence⁴³ zákazníků, otevírání účtů, identifikace zákazníků v souladu s pravidlem *know your customer* (dále jen „KYC“) či přeshraničních bezhotovostních bankovních převodů. Jeden dokument se týká tzv. *parallel-owned banking structures*, což jsou banky založené v různých jurisdikcích, které nejsou součástí stejné skupiny pro účel konsolidovaného dohledu, avšak mají stejného skutečného vlastníka, obvykle sdílí i vrcholový management a jejich obchody jsou značně propojené. Tyto struktury bývají vytvářené z daňových důvodů, kvůli regulatorní arbitráži nebo také k zakrytí některých nelegálních aktivit. Pro orgán dohledu jsou více rizikové, protože nemusí být snadné odhalit skutečnou povahu jejich podnikání a vztahy mezi jednotlivými subjekty.⁴⁴

Nejaktuálnější dokument je příručka Spolehlivého řízení rizik spojených s praním špinavých peněz a financováním terorismu. Veškeré obsažené zásady jsou v souladu

42 Prevention of criminal use of the banking system for the purpose of money-laundering. Bank for international settlements [online]. 1988 [cit. 2015-03-04]. Dostupné z: <http://www.bis.org/publ/bcbsc137.htm>

43 Proces systematické kontroly a ověřování určitých informací.

44 Parallel-owned banking structures. Bank for international settlements [online]. 2003 [cit. 2015-03-04]. Dostupné z: <http://www.bis.org/publ/bcbs94.htm>

s Mezinárodními standarty v oblasti boje s praním špinavých peněz a financováním terorismu, které vydala Financial Action Task Force (dále jen „FATF“) v roce 2012.⁴⁵ Příručka velmi dobře popisuje vypořádání se s praním špinavých peněz z komplexního hlediska, zaměřuje se na opatření soukromého i veřejného sektoru a jejich komplementaritu.

2.1.3 Úmluva o praní, vyhledávání, zadržování a konfiskaci výnosů ze zločinu

Na půdě Rady Evropy (dále jen „RE“) byla 8. listopadu 1990 přijata Úmluva o praní, vyhledávání, zadržování a konfiskaci výnosů ze zločinu, zkráceně tzv. Štrasburská úmluva. Účinnost nastala 1. září 1993. V ČR je vyhlášena jako sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 33/1997 Sb. Jedná se o prakticky nejvýznamnější úmluvu zaměřenou výlučně na boj proti praní špinavých peněz. Přijmout ji mohou jak členské státy RE, tak i nečleni. Celkem ji přijalo 49 států, z toho nečlenskými státy jsou Austrálie, Kanada, Kolumbie, Kazachstán a USA.

Cílem úmluvy je zjednodušit mezinárodní spolupráci a vzájemnou pomoc při vyšetřování trestných činů a vyhledávání, zajišťování a zabavování výnosů z trestné činnosti. Záměrem je pomoci dosáhnout stranám úmluvy dosažení obdobné efektivity navzdory absenci plné harmonizace právních řádů. Dále je stanovena povinnost stran zakotvit v právních rádech trestnost praní špinavých peněz, ať už mají zdroj z jakékoliv činnosti. Zde vidíme posun od Vídeňské úmluvy, která se zabývala pouze praním výnosů z obchodu s drogami. Dále strany musí zabavovat majetek, který je výsledkem trestné činnosti, a tím odčerpávat prostředky na provádění organizovaného zločinu. K zajištění mezinárodní spolupráce úmluva stanovuje jednotlivé formy jejího provádění. Například institut dožádání⁴⁶, preventivní zmrazení majetku, výměnu informací, prolomení bankovního tajemství či uznávání cizích rozhodnutí.⁴⁷ Nepředpokládá se pouze spolupráce v oblasti trestněprávního řízení mezi soudy, ale i obecná spolupráce policie a orgánů specializovaných na boj s praním špinavých peněz, což je v ČR Finanční analytický útvar (dále jen „FAÚ“).

45 Basel Committee on Banking Supervision. Sound management of risks related to money laundering and financing of terrorism [online]. 2014 [cit. 2015-03-04]. ISBN 92-9197-313-0. Dostupné z: <http://www.bis.org/publ/bcbs275.pdf>

46 Dožádání je institut procesního práva, který spočívá v provedení procesního úkonu jiným soudem nebo správním orgánem, než který vede řízení. Například jde o výslech svědka nebo ohledání. Dožádání se provádí kvůli úspoře nákladů nebo proto, že by orgán vedoucí řízení nemohl úkon vůbec provést.

47 Convention on Laundering, Search, Seizure and Confiscation of the Proceeds from Crime CETS No.: 141. Council of Europe [online]. 1990 [cit. 2015-03-04]. Dostupné z: <http://conventions.coe.int/treaty/Commun/QueVoulezVous.asp?CL=ENG&NT=141>

V roce 2005 přijala RE po 2 letech příprav ve Varšavě Úmluvu o praní, vyhledávání, zadržování a konfiskaci výnosů ze zločinu a financování terorismu.⁴⁸ Tato úmluva spojila boj proti praní špinavých peněz a postupy proti financování terorismu. Přijetí úmluvy bylo nutné kvůli potřebě aktualizace Štrasburské úmluvy, která již nevyhovovala vývoji metod praní špinavých peněz a mezinárodním standardům v oblasti boje proti praní špinavých peněz. Úmluva odkazuje na právo EU, stejně tak unijní úprava odkazuje na úpravu RE. Přes tuto určitou koordinaci existují poměrně výrazné rozdíly, například je tomu tak u definice terorismu, takže v Evropě existují 2 částečně se překrývající nadnárodní systémy.⁴⁹

2.1.4 Úmluva OSN proti mezinárodnímu organizovanému zločinu

V listopadu roku 2000 přijalo Valné shromáždění OSN Úmluvu proti mezinárodnímu organizovanému zločinu, též tzv. Palermskou úmluvu. Jménem ČR byla úmluva podepsána 12. prosince 2000, avšak ratifikována byla až roku 2013.⁵⁰ Vyhlášena je ve Sbírce mezinárodních smluv pod číslem 75/2013. Celkem úmluvu podepsalo 165 zemí. Kromě potírání organizovaného zločinu se úmluva v článku 7 zabývá i praním špinavých peněz. Důraz klade na vytvoření komplexní vnitrostátní regulace a dohledu nad bankami a nebankovními finančními institucemi. Opět je zde stanovena povinnost zavedení trestněprávního postihu. Na rozdíl od Vídeňské úmluvy se nezaměřuje pouze na obchod s drogami a na rozdíl od Štrasburské úmluvy je jejími stranami mnohem širší okruh států.⁵¹

Toto jsou pouze hlavní mezinárodní dokumenty vztahující se na praní špinavých peněz. Existuje celá řada dalších nezávazných dokumentů, deklarácí, příruček či zásad, které můžeme využívat pro boj s praním špinavých peněz. Mimo to je třeba připomenout a akcentovat, že v zásadě jakákoliv úmluva proti nelegální činnosti napomáhá boji proti praní špinavých peněz odstraněním zdrojů, ze kterých peníze pocházejí.

48 Council of Europe Convention on Laundering, Search, Seizure and Confiscation of the Proceeds from Crime and on the Financing of Terrorism. Council of Europe [online]. 2005 [cit. 2015-03-04]. Dostupné z: <http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Treaties/Html/198.htm>

49 MURPHY, Cian. EU counter-terrorism law: pre-emption and the rule of law / Cian C. Murphy. Portland, Or.: Hart Pub., 2012, 258 s. Modern studies in European law, v. 31. ISBN 18-494-6135-X. s. 87-88.

50 United Nations Convention against Transnational Organized Crime and the Protocols Thereto. United Nations Office on Drugs and Crime [online]. 2000 [cit. 2015-03-04]. Dostupné z: <http://www.unodc.org/unodc/treaties/CTOC/>

51 PETRUZZI, Raffaele a Karoline SPIES. Tax policy challenges in the 21st century, 724 s. ISBN 9783709406038, s. 270.

2.2 Právní úprava Evropské unie

Pro ČR jako členský stát EU je podstatná unijní právní úprava. Nepřeháníme, když konstatujeme, že evropské právo určuje velkou část v ČR aplikované právní úpravy. Nejčastěji používanými akty v oblasti praní špinavých peněz jsou směrnice, avšak určité aspekty jsou upraveny v nařízeních.

Směrnice zavazuje členské státy, pokud jde o zamýšlený výsledek, ale způsob jeho dosažení si mohou vybrat. Směrnice je třeba do vnitrostátního právního řádu transponovat, tj. upravit předpisy, aby byly v souladu se směrnicí, a následně ji implementovat, tedy zabezpečit jejich provádění a chování subjektů podle směrnice.

Nařízení je obecně závazný předpis, který má bezprostřední působnost a aplikační přednost před vnitrostátním právem. Danou oblast unifikuje ve všech členských státech.⁵²

2.2.1 Nařízení Evropského parlamentu a Rady č. 1889/2005

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1889/2005 ze dne 26. října 2005 o kontrolách peněžní hotovosti vstupující do Společenství nebo je opouštějící doplňuje ustanovení směrnice č. 91/308/EHS o transakcích prováděných prostřednictvím úvěrových a finančních institucí. Účinné je ode dne 15. června 2007. Nařízení ukládá povinnost ohlásit vývoz nebo dovoz peněžní hotovosti⁵³ v hodnotě 10 000 EUR a více příslušnému orgánu členského státu. Součástí ohlášení musí být původ a zamýšlené použití peněžní hotovosti. V případě podezření mohou orgány do systému zaznamenat i částky pod stanoveným limitem. Podle mého názoru jde o dobré opatření proti *smurfingu* a regulatorním arbitrážím.

2.2.2 Nařízení Evropského parlamentu a Rady č. 1781/2006

Nařízení Evropského parlamentu a Rady č. 1781/2006 ze dne 15. listopadu 2006 o informacích o plátcích doprovázejících převody peněžních prostředků. Mezi důvody pro přijetí nařízení je zmíněna potřeba ochrany stability finančního sektoru a vnitřního trhu EU, která může být poškozena toky špinavých peněz. Boj proti terorismu je jedním z hlavních cílů EU, což potvrdila Evropská Rada po útocích 11. září 2001. Hovoří se i o možnosti zneužití volného pohybu kapitálu po EU, proto je třeba na úrovni

52 SVOBODA, Pavel. Úvod do evropského práva. 4. vyd. Praha: C.H. Beck, 2011, 362 s. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 978-807-4003-349, s. 62-63.

53 Podle nařízení jde o oběživo, ale i další nástroje na doručitele jako jsou směnky či šeky.

Společenství přijmout koordinační opatření. Nařízení má také zaručit provádění doporučení č. VII o bezhotovostních převodech FATF.

Některé převody jsou vyhodnoceny jako málo rizikové z hlediska AML/CTF, proto se na ně nařízení nevztahuje. Jde například o platby daní, platby kreditní nebo debetní kartou označené jedinečným kódem umožňujícím platbu dohledat, na některé převody elektronických peněz do hodnoty 1 000 EUR nebo na výběry hotovosti z účtu plátce.

Poskytovatelé platebních služeb musí zajistit, aby převody peněžních prostředků, které nepatří do výjimky, byly doprovázeny úplnými informacemi o plátcí. Za úplné informace nařízení považuje jméno, adresu a číslo účtu plátce. Adresu lze nahradit datem a místem narození plátce, jeho identifikačním číslem klienta nebo vnitrostátním identifikačním číslem. V případě, že číslo účtu plátce neexistuje, musí je poskytovatel platebních služeb nahradit jedinečným kódem. Pokud se poskytovatel platebních služeb plátce i poskytovatel platebních služeb příjemce nachází ve Společenství, potom se pouze vyžaduje, aby převody peněžních prostředků doprovázelo číslo účtu plátce nebo jedinečný identifikační kód. Všechny tyto informace musí být uchovávány minimálně po dobu 5 let, jelikož se často přijde na podezřelou transakci až se zpožděním. Celkově můžeme za účel nařízení prohlásit zpětnou dohledatelnost jednotlivých transakcí a osob na nich zúčastněných.⁵⁴

2.2.3 Směrnice Rady č. 91/308/EHS

Jak jsem již poznamenal v úvodu kapitoly, nařízení řeší pouze určité okrajové části problematiky. Z komplexního hlediska upravují AML/CTF na unijní úrovni směrnice.

Směrnice Rady ze dne 10. června 1991 o předcházení zneužití finančního systému k praní peněz publikovaná pod číslem 91/308/EHS byla první z celé řady následujících směrnic, zabývajících se praním špinavých peněz. Pro přehlednost se obvykle jednotlivé směrnice číslují, dále tedy budu hovořit o „I. AML směrnici“. Rada Evropských společenství se rozhodla ji přijmout proto, že využíváním úvěrových a finančních institucí k praní výnosů z trestné činnosti by mohlo docházet k narušování stability dotyčné instituce a k ohrožení důvěry veřejnosti ve finanční systém jako celek. Dále je zdůrazněno, že kdyby nebyla přijata komunitární úprava, tak by členské státy mohly přijímat opatření, která by narušovala jednotný trh a 4 základní svobody. Boj proti praní špinavých peněz je označen jako účinný prostředek pro boj s organizovaným zločinem

54 Frequently asked questions: Anti-Money Laundering. Evropská komise [online]. 2015 [cit. 2015-03-06]. Dostupné z: http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-13-64_en.htm?locale=en

jako takovým. Při tvorbě směrnice byly brány v potaz pravidla vyplývající z Vídeňské úmluvy, Štrasburské úmluvy, Prohlášení Basilejského výboru k prevenci zneužívání bankovního systému pro praní špinavých peněz či doporučení přijatá FATF. Aby byl boj proti praní špinavých peněz účinný, tak by měla být opatření přijímaná Společenstvím v této oblasti v souladu s ostatními akcemi podnikanými na ostatních mezinárodních fórech.

Nejprve k pojmům užívaným ve směrnici. Úvěrová instituce je právnická osoba, jejíž činnost spočívá v přijímání vkladů od veřejnosti a v poskytování úvěrů anebo osoba oprávněná k vydávání elektronických peněžních prostředků. V ČR pojmu úvěrová instituce odpovídají banky a spořitelny a úvěrní družstva (družstevní záložny). Pojem je definován ve směrnici č. 77/780/EHS. Finanční instituce je pak právnická osoba, která není úvěrovou institucí, a která jako svou rozhodující nebo podstatnou činnost nabývá nebo drží podíly na právnických osobách, anebo která jako svou rozhodující nebo podstatnou činnost vykonává některou z bankovních činností, a dále investiční společnost, investiční fond, penzijní fond, pojišťovna a zajišťovna.⁵⁵ Dále je definován pojem praní peněz, který jsme si již osvětlili v úvodu práce. Trestnou činností je však pouze trestná činnost podle Vídeňské úmluvy, která je zaměřená pouze na obchod s drogami. Tudíž špinavými penězi podle I. AML směrnice jsou pouze výnosy z drogových trestných činů, byť státy mohou rozsah působnosti vnitrostátních AML předpisů rozšířit. Argumentem pro tento postup je, že členské státy mají různé trestní právo, a proto směrnice nemůže do všech těchto oblastí zasahovat. Typickým příkladem jsou devizové trestné činy, kdy některé členské státy měly devizová omezení zrušená, jinde však zůstávaly v platnosti. I přesto zde spatřuji velký nedostatek, který byl naštěstí později napraven.

Členským státům je uložena povinnost zakázat praní špinavých peněz. Stanovuje se, že úvěrové a finanční instituce musí požadovat prokázání totožnosti od svých zákazníků, když vstupují do obchodních vztahů nebo provádějí transakce, které přesahují určitou hranici. Vzniká zde tedy zásada KYC, která brání využívání anonymity k provádění praní špinavých peněz a další trestné činnosti. Kopie dokladů totožnosti nebo údaje o nich musí instituce uchovávat alespoň po dobu 5 let. Rada si uvědomuje, že není možné účinně zabránit praní špinavých peněz bez součinnosti

55 Slovník pojmů. Česká národní banka [online]. 2003-2015 [cit. 2015-03-06]. Dostupné z: <http://www.cnb.cz/cs/obecne/slovník/u.html>

a koordinace mezi orgány odpovědnými za potírání tohoto jevu a úvěrovými a finančními institucemi a orgány, které nad těmito institucemi vykonávají dozor. Proto musí být vytvořen systém ohlašování podezřelých transakcí. Ohlášení by mělo proběhnout bez oznámení prošetřování zákazníkovi, neboť mu tak není poskytnut prostor pro případný únik a zametení stop po další protiprávní činnosti. Podezřelou transakci musí instituce zdržet, dokud ji neoznámí orgánu odpovědnému za potírání praní špinavých peněz, ten pak může vydat příkaz k neprovedení takové operace. Poskytování informací samozřejmě prolamuje bankovní tajemství, tudíž členské státy musí zavést pravidla, kdy je možné tak učinit. Každé oznámení musí členský stát náležitě prošetřit.

Zcela nepochybně je správné konstatování ve směrnici, že praní peněz může být prováděno nejen prostřednictvím úvěrových a finančních institucí, ale také prostřednictvím jiných druhů povolání a podniků. Členské státy mají povinnost rozšířit působnost této směrnice i na ta povolání a ty podniky, jejichž činnosti jsou zvláště vhodné pro účely praní peněz. Obecně mohou členské státy přijmout přísnější opatření pro AML, než jaké stanovuje směrnice.

Členské státy musely uvést v účinnost právní a správní předpisy nutné pro dosažení souladu s touto směrnicí nejpozději do 1. ledna 1993. Základní povinnosti podle směrnice můžeme shrnout následovně. Aplikace zásady KYC, archivace potřebné dokumentace, vytvoření vnitřního kontrolního systému a školení zaměstnanců u povinných osob, prověřování a okamžité hlášení podezřelých obchodů⁵⁶ odpovědným orgánům, které mají povinnost podniknout v případě potvrzení podezření konkrétní kroky. Do právního řádu ČR byla implementována zákonem č. 61/1996 Sb.

2.2.4 Směrnice Evropského parlamentu a Rady EU č. 2001/97/ES

Směrnice Evropského parlamentu a Rady EU č. 2001/97/ES ze 4. prosince 2001 novelizuje I. AML směrnici, tudíž ji označujeme jako II. AML směrnici.

V I. i II. AML směrnici je praní špinavých peněz úmyslnou činností. Tedy zde ještě není takový apel na případné umožnění praní špinavých peněz z nedbalosti, který existuje dnes. Co se však změnilo, je rozsah trestné činnosti, na kterou se směrnice vztahuje. Kromě trestné činnosti dle Vídeňské úmluvy je definice rozšířena o trestný čin

⁵⁶ Podle směrnice by se měla věnovat zvláštní pozornost transakcím se třetími zeměmi, které neuplatňují na praní peněz standardy srovnatelné se standardy zavedenými Společenstvím nebo s jinými rovnocennými standardy vydanými na mezinárodním fóru a schválenými Společenstvím.

podvodu, zpronevěry, úplatkářství a další jednání s podstatnými výnosy, které se postihuje závažným trestem odnětí svobody podle trestního práva členského státu. ČR zvolila přísnější úpravu. Podle zákona č. 159/2000 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 61/1996 Sb., je výnosem z trestné činnosti "jakákoliv ekonomická výhoda z jednání, které vykazuje znaky trestného činu".⁵⁷

II. AML směrnice bere v potaz nejenom jednání uskutečněné na území členských států EU, avšak i jednání v třetích zemích, pokud se jejich dopady projeví na území EU. Toto je rozhodně krok správným směrem, neboť, jak jsme si řekli v úvodu, praní špinavých peněz je globální činnost, při které se peníze pohybují po celém světě. Stačí tedy například, aby došlo na území EU jen k drobné části procesu nebo tu byly třeba integrovány špinavé peníze do ekonomiky a již na celou činnost dopadá úprava směrnice.

Došlo i k rozšíření definice majetkového prospěchu z trestné činnosti, jsou jím nejenom peníze a jiné finanční prostředky, ale jakékoli prostředky hmotné či nehmotné, movité či nemovité. Proto bylo nutné změnit i okruh povinných osob, na které směrnice přímo dopadá.

Do směrnice byl doplněn článek 2a, který za povinné osoby kromě úvěrových a finančních institucí považuje i auditory, externí účetní, daňové poradce, realitní makléře, notáře a další nezávislé právní profesionály⁵⁸ vykonávající určité činnosti, obchodníky s drahými předměty⁵⁹ a kasina. Za finanční instituci jsou výslovně označeny i směnárny, neboť Evropský parlament měl obavy z jejich zranitelnosti z hlediska praní špinavých peněz.

2.2.5 Směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2005/60/ES

III. AML směrnice, plným názvem Směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2005/60/ES ze dne 26. října 2005 o předcházení zneužití finančního systému k praní peněz a financování terorismu, je aktuálně platnou unijní úpravou AML. Směrnice vychází ze standardů FATF, které však byly po 11. září 2001 revidovány a obsahují

57 TOMÁŠEK, Michal. Vybrané aspekty novely směrnice ES proti praní peněz. In: Hospodářské noviny [online]. 2004 [cit. 2015-03-06]. Dostupné z: <http://ihned.cz/c1-14103630-vybrane-aspekty-novely-smernice-es-proti-prani-penez>

58 Zde vznikla sporná otázka ohledně advokátů a jejich povinnosti mlčenlivosti. Někteří považovali uložení oznamovací povinnosti za nepřijatelné. Částečnou odpověď nabízím v kapitole 2.3.4.

59 Dle směrnice například drahé kameny a kovy, umění a další. Kdykoliv je platba provedena v hotovosti a v hodnotě vyšší než 15 000 EUR.

i ustanovení o postupech proti financování terorismu. III. AML směrnice tak neupravuje jen oblast AML, ale i problematiku CTF.

Dne 1. srpna 2006 vydala Evropská komise (dále jen „EK“) další směrnici s číslem 2006/70/EC, která obsahuje prováděcí opatření k III. AML směrnici, pokud jde o definici politicky exponovaných osob a technická kritéria pro zjednodušené postupy hloubkové kontroly klienta a pro výjimku na základě finanční činnosti vykonávané příležitostně nebo ve velmi omezené míře.

III. AML směrnice byla novelizována Směrnicí Evropského parlamentu a Rady č. 2009/110/ES ze dne 16. září 2009 o přístupu k činnosti institucí elektronických peněz, o jejím výkonu a o obezřetnostním dohledu nad touto činností, o změně směrnic 2005/60/ES a 2006/48/ES a o zrušení směrnice 2000/46/ES.

Implementace směrnice v ČR si vyžádala přijetí zákona č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu. Možností byla i případná novelizace zákona č. 61/1996 Sb., avšak ten již byl po mnoha novelách relativně nepřehledný a objem nových požadavků III. AML směrnice si vyžádal systémovější řešení. Stejně bylo postupováno i na unijní úrovni, I. AML směrnice byla pro přehlednost zrušena a veškerá úprava přenesena do III.

Směrnice výslovně stanovuje, že i když směrnice 91/308/EHS uložila povinnost zjistit totožnost klienta, obsahovala poměrně málo podrobností o příslušných postupech. Přičemž identifikace klienta má rozhodující význam při předcházení praní peněz a financování terorismu, proto bylo uznáno za vhodné upravit tuto oblast konkrétněji. Článek 8 popisuje tzv. hloubkovou kontrolu klienta, kterou musí povinná osoba provádět. Když jednotlivé směrnice porovnáme, je patrné, že současná úprava je o mnoho podrobnější, než byla v minulosti, a to nejen pokud jde o identifikaci.

S identifikací souvisí i pojem skutečného vlastníka. Povinné osoby by měly podle této směrnice zjistit a ověřit totožnost skutečného vlastníka. Není dostačující pouze formální kontrola, ale je nutná také kontrola z materiálního – faktického hlediska. Skutečným vlastníkem je fyzická osoba (osoby), která v konečném důsledku vlastní nebo ovládá klienta, nebo fyzická osoba, pro kterou se provádí transakce nebo vykonává činnost.

Směrnice zmiňuje, že se vyskytla řada případů, kdy zaměstnanci, kteří podali oznámení o svém podezření na praní peněz, byli vystaveni hrozbám nebo nepřátelským činům. EU vyzývá členské státy, aby reportující osoby chránily všemi dostupnými

prostředky. Zde si myslím, že by apel neměl být pouze na státy, ale i přímo na povinné osoby. Vytváření vhodného prostředí pro odhalování praní špinavých peněz a *whistleblowing* v korporacích je minimálně stejně důležité jako státní ochrana.

2.2.6 Návrh směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2013/0025

V současné chvíli existuje návrh Směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2013/0025 přijatá ve Štrasburku dne 5. 2. 2013 o předcházení zneužití finančního systému k praní peněz a financování terorismu. Ohledně IV. AML směrnice byla 10. 2. 2015 dosažena politická shoda v Radě EU v prvním čtení. EK měla v úmyslu vytvořit návrh tak, aby byla zřejmá silnější represivní reakce ze strany EU na praní špinavých peněz.

Pravidla EU do značné míry vycházejí z mezinárodních standardů přijatých FATF, ty byly od přijetí III. AML směrnice důkladně přezkoumány a v únoru 2012 byl přijat nový soubor doporučení.⁶⁰

Při přípravě směrnice proběhly rozsáhlé konzultace mezi zúčastněnými stranami. Z nich vyplynulo, že je vhodné rozšířit působnost směrnice na hazardní hry jako celek, nikoliv se omezit jen na kasina. Dále bude snížena prahová hodnota u obchodníků s drahým zbožím na polovinu, tedy z 15 000 EUR na 7 500 EUR. Stanovují se přesnější pravidla pro ochranu dat a informací získaných při AML/CTF. Výslovně se odkazuje i na daňové trestné činy, zde EU dohání USA, kde daňové trestné činy byly prakticky od počátku jedním z hlavních důvodů pro potlačování praní špinavých peněz. U všech společností musí být dostupné informace o skutečných majitelích, čímž se posílí transparentnost. Stejně by tomu mělo být u trustů, v ČR svěrenských fondů, a obdobných entit. Tedy jedna z hlavních výhod tohoto právního institutu, anonymita, by měla být potlačena. Informace mají být dostupné jak o zakladateli svěrenského fondu, tak i o beneficiarovi. Velké pozitivum spatřuji v rozdílných požadavcích na klienta podle jeho rizikovosti. V méně rizikových situacích stačí zjednodušená identifikace, naopak v situaci s vysokým rizikem je vyžadována zesílená kontrola. Tím se odstraní přílišná administrativní zátěž povinných osob v případech, kdy to není

⁶⁰ Doporučením FATF se budu podrobněji věnovat v kapitole věnované této instituci.

potřeba. Dále se prohlubuje spolupráce finančních zpravodajských jednotek, daňových orgánů a nově i evropských orgánů dohledu – EBA, ESMA, EIOPA.^{61, 62}

Jako jeden z nejlepších kroků hodnotím změnu definice politicky exponované osoby. Směrnice byla posílena tak, aby zahrnovala politicky exponované osoby, které jsou pověřeny významnými veřejnými funkcemi na vnitrostátní úrovni i ty, které pracují pro mezinárodní organizace. Dříve se vnitrostátní úroveň netýkala, což byla jedna z nejčastěji vytýkaných chyb odbornou veřejností.⁶³

Z legislativně technického hlediska směrnice opět nemění ty předchozí, nýbrž je ruší a veškerá úprava je obsažena ve směrnici samotné. Případné odkazy na zrušené směrnice se považují za odkazy na tuto směrnici v souladu se srovnávací tabulkou obsaženou v příloze IV. Z hlediska přehlednosti to shledávám jako správný postup.

2.2.7 Rozhodnutí Rady o způsobech spolupráce mezi finančními zpravodajskými jednotkami členských států při výměně informací

17. října 2000 přijala Rada EU rozhodnutí o způsobech spolupráce mezi finančními zpravodajskými jednotkami členských států při výměně informací. Všechny členské státy zřídily finanční zpravodajské jednotky, které jsou pověřeny sběrem a analýzou informací získaných na základě AML směrnic, aby se zjistily vazby mezi podezřelými finančními transakcemi a trestnou činností, která je jejich základem, a předcházelo se tak praní peněz a bojovalo proti němu. Toto rozhodnutí ukládá státům povinnost, aby jejich jednotky předávaly informace na žádost nebo i z vlastní iniciativy. Účelem rozhodnutí je tak vytvořit funkční platformu pro výměnu informací a koordinaci v celé EU.

2.2.8 Další předpisy EU

Mezi další předpisy týkající se AML/CTF problematiky můžeme zařadit směrnici č. 2007/64/ES ze dne 13. prosince 2007 o platebních službách na vnitřním trhu a nařízení č. 2580/2001 ze dne 27. prosince 2001 o zvláštních omezujících opatřeních namířených proti některým osobám a subjektům s cílem bojovat proti terorismu, kterým

61 HUSTÁK, Zdeněk. Praní špinavých peněz - Evropská unie zpřísní pravidla. In: Epravo.cz [online]. 2013 [cit. 2015-03-06]. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/prani-spinavych-penez-evropska-unie-zprisni-pravidla-89572.html>

62 Frequently asked questions: Anti-Money Laundering. Evropská komise [online]. 2015 [cit. 2015-03-06]. Dostupné z: http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-13-64_en.htm?locale=en

63 The fourth anti money laundering directive. In: BARNAVILLE, Damien. Lexology [online]. 2014 [cit. 2015-03-06]. Dostupné z: <http://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=a712faa4-ae96-4208-92c0-505ab7ed24c9>

se spolu s nařízením ES č. 881/2002 ze dne 27. května 2008 uplatňujícím sankce OSN proti síti Al-Káida a Talibán provádějí části zvláštního doporučení č. 3 FATF o zmrazení majetku teroristů.

2.3 Česká právní úprava

Českou právní úpravu boje proti praní špinavých peněz nalezneme v několika zákonech a podzákonných předpisech, avšak základním kamenem celé úpravy je zákon č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu, který budu dále uvádět zkráceně jako AMLZ⁶⁴. Opět je třeba akcentovat, že česká právní úprava vychází z mezinárodních pramenů a především z práva EU, tudíž alespoň v členských státech EU nalezneme podobné, respektive stejné, právní instituty zaměřené na boj proti praní špinavých peněz.

Zaměřím se na právní úpravu po roce 1989. Před ním samozřejmě existovaly špinavé peníze také, avšak mohly mít jiné zdroje. Obchod s drogami, kuplířství nebo krádeže byly trestnou činností tehdy i dnes, byť můžeme nalézt určitý vývoj či drobné změny. Velmi se diskutuje například o legalizaci některých tzv. měkkých drog. Pokud by se tak skutečně stalo, pak by nebyly příjmy z jejich prodeje nelegální a nebylo by nutné je prát. Ovšem v období komunismu byly nelegální i některé příjmy, které dnes již legální jsou. Obecně existovala značná restrikce podnikání. Špinavé tak byly i peníze z nezákonného dovozu nebo z obchodování s valutami. Specifický byl obchod s tuzexovými poukázkami, tzv. bony, které sloužily k nákupu v obchodech se zahraničním (zejména západním) zbožím.⁶⁵

V roce 1989 zde prakticky neexistovala efektivní právní úprava zaměřená na AML/CTF. První opatření bylo až usnesení vlády ČSFR v roce 1991. Komplexní úprava přišla až se zákonem č. 61/1996 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a o změně a doplnění souvisejících zákonů. Účinnost nastala 1. 7. 1996, stejného dne byl vyhláškou MFČR zřízen FAÚ. Zákon byl zrušen dne 1. 9. 2008 a nahradil jej AMLZ. Účelem zákona bylo mimo jiné dostát závazkům, které pro ČR vznikly přistoupením k Štrasburské úmluvě vyhlášené ve sbírce zákonů⁶⁶ jako Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 33/1997 Sb. Úmluva byla jménem ČR

64 Tuto zkratku používá i MFČR a ČNB.

65 Tuzex poukázky. Papírová platidla, bankovky [online]. 2012 [cit. 2015-03-03]. Dostupné z: <http://www.papirovaplatidla.cz/bankovky/tuzex-poukazky>

66 Pozn.: Mezinárodní smlouvy byly do roku 1999 součástí Sbírek zákonů. Od roku 2000 jsou součástí Sbírek mezinárodních smluv.

podepsána dne 18. prosince 1995 a je pro ČR závazná od 1. 3. 1997.⁶⁷ V současné době je naše právní úprava srovnatelná s tou ve vyspělých ekonomikách, avšak i tak zde nalezneme určité dílčí problémy. Kromě toho je vždy důležité, jak účinně je právo vynuocováno a záleží na obecném přístupu společnosti k protiprávnímu a nemorálnímu jednání. I sebelepší úprava nebude fungovat, pokud majorita populace bude považovat podvody, daňové úniky či korupci za normální a ospravedlnitelnou věc. I na těchto „neprávních“ oblastech je proto třeba pracovat.

2.3.1 Zákon o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu

AMLZ svou úpravou vychází ze zákona č. 61/1996 Sb., avšak zároveň jde o implementační předpis III. AML směrnice a prováděcí směrnice, tedy došlo k mnoha změnám. Stejně jako se postupně zvyšovala délka a podrobnost směrnic, i tento zákon je podrobnější a rozsáhlejší, než jeho předchůdce.

Důvodová zpráva uvádí odčerpávání výnosů z trestné činnosti jako jeden z nejúčinnějších nástrojů boje proti kriminalitě, a to jak organizované, tak i méně závažné trestné činnosti. V době přijetí AMLZ se podle oficiálních statistik pohybovaly škody způsobené trestnou činností kolem 50 mld. Kč, což při předpokládané latenci představuje celkové škody, způsobené trestnou činností, ve výši 100 až 150 mld. Kč. Jedna ze základních zásad trestního práva je, že se pachatelům trestných činů nesmí jejich konání vyplatit. K tomu je nutné nejenom odstrašit pachatele trestem odnětí svobody, ale i zajistit, aby po jeho odpykání neměl přístup k prostředkům získaným touto trestnou činností. Všechny tyto proměnné totiž vstupují do výpočtu⁶⁸ při hodnocení ekonomické racionality páchaní trestné činnosti. Čím vyšší bude pravděpodobnost odčerpání ekonomického prospěchu z trestné činnosti, tím nižší bude kriminalita.

Jak již napovídá název zákona, obsahuje pouze některá opatření, nikoliv všechna. Další opatření můžeme nalézt v jiných zákonech, podzákoných právních předpisech, ale i v přímo použitelných nařízeních EU.

67 DIBLÍKOVÁ, Simona. Přehled dokumentů Evropské Unie, Rady Evropa a Organizace spojených národů vztahujících se k problematice ekonomické kriminality, trestní právo a ekonomická kriminalita. Vyd. 1. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2001, 137 s. Prameny (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 80-860-0889-4, s. 14.

68 Někdy samozřejmě půjde o pouhou hrubou úvahu, zdali se třeba pachateli vyplatí ukrást zavazadlo nebo peněženku. Ale u sofistikované a organizované trestné činnosti pachatelé nepochybně komplexně zvažují, zdali se jim vyplatí podstoupit daná rizika při očekávaném výnosu z trestné činnosti.

Ze systematického hlediska je zákon dělen na 7 částí, přechodná ustanovení a přílohu, která obsahuje formulář pro ohlášení peněžní hotovosti, tj. pro její případné dovážení či vyvážení.

V současné době ustanovení o financování terorismu prostupují celým zákonem. Poprvé byla problematika CTF řešena v zákoně č. 61/1996 Sb., novelou účinnou od 1. 9. 2004, ale úprava byla spíše okrajová. V době psaní této práce je jedním z největších témat západní civilizace Islámský stát a islámský terorismus obecně. Lze tak předpokládat, že nejen legislativně, ale i z hlediska faktické aplikace, bude financování terorismu jeden z problémů, na který se státy a EU zaměří.

Část první obsahuje úvodní ustanovení. Předmětem úpravy AMLZ jsou podle § 1 některá opatření proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu a některá práva a povinnosti fyzických a právnických osob při uplatňování opatření proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu, a to za účelem zabránění zneužívání finančního systému k legalizaci výnosů z trestné činnosti a k financování terorismu a vytvoření podmínek pro odhalování takového jednání. AMLZ samozřejmě definuje, co se rozumí legalizací výnosů z trestné činnosti a financováním terorismu, tyto pojmy byly rozebrány v úvodní kapitole. Nezbytné je vymezit i některé další pojmy jako je skutečný majitel, politicky exponovaná osoba, obchod a obchodní vztah nebo průkaz totožnosti. Zákon obsahuje taxativní výčet identifikačních údajů, které se u fyzických a právnických osob povinně zjišťují.

Na pojem podezřelý obchod se podívejme podrobněji. Podezřelým obchodem se pro účely zákona rozumí obchod uskutečněný za okolností vyvolávajících podezření ze snahy o legalizaci výnosů z trestné činnosti nebo podezření, že v obchodu užitě prostředky jsou určeny k financování terorismu, anebo jiná skutečnost, která by mohla takovému podezření nasvědčovat. Následuje příkladný výčet těchto skutečností, kterými jsou například, že klient provádí výběry nebo převody na jiné účty bezprostředně po hotovostních vkladech, klient provádí převody majetku, které zjevně nemají ekonomický důvod nebo prostředky, s nimiž klient nakládá, zjevně neodpovídají povaze nebo rozsahu jeho podnikatelské činnosti nebo jeho majetkovým poměrům. Jak je vidět, ponechává zde zákonodárce relativně volné pole působnosti pro povinné osoby. Především úvěrové a finanční instituce mívají důmyslné IT systémy, které dokážou analyzovat velké množství dat a vyhodnotit podezřelost obchodu na základě kvantitativních faktorů jako je objem prostředků, objem transakcí či počet sjednaných

produktů. Konkrétní „vytipované“ obchody následně prověří pracovník oddělení compliance či přímo AML/CTF, který díky svému úzkému odbornému zaměření a praxi dokáže vyhodnotit reálnou podstatu obchodu, proto shledávám širokou definici zákona za vhodnou. AMLZ však vždy za podezřelý obchod považuje, když klientem nebo skutečným majitelem je osoba, vůči níž Česká republika uplatňuje mezinárodní sankce podle zákona o provádění mezinárodních sankcí nebo jde o zboží či služby, na něž takové sankce dopadají. Stejně je tomu tak, když se klient odmítá podrobit kontrole a uvést identifikační údaje.

Součástí úvodních ustanovení musí být i vymezení povinných osob, tedy těch, kterým zákon ukládá povinnosti a případná práva. Těmi nejdůležitějšími jsou úvěrové a finanční instituce, o kterých jsme již hovořili v souvislosti s evropskou úpravou. AMLZ je pouze konkretizuje pro české právní prostředí. Dále sem patří držitel povolení k provozování sázkových her v kasinu, osoba oprávněná k obchodování s nemovitostmi nebo ke zprostředkování obchodu s nimi, auditor, daňový poradce a účetní, soudní exekutor, notář při úkonech v rámci notářské úschovy anebo advokát nebo notář při úschově peněz, cenných papírů nebo jiného majetku svého klienta, anebo jestliže klientem požadované služby mají spočívat nebo spočívají v jednání jménem klienta nebo na jeho účet při určitých činnostech, osoba poskytující jiné osobě služby týkající se právnických osob, osoba oprávněná k obchodování s použitým zbožím nebo ke zprostředkování takových obchodů nebo k přijímání věcí do zástavy⁶⁹, národní správce rejstříku obchodování s povolenkami podle zákona o podmínkách obchodování s povolenkami na emise skleníkových plynů⁷⁰, zahraniční právnická nebo fyzická osoba vykonávající činnosti jako osoby výše uvedené, která na území České republiky působí prostřednictvím své pobočky, organizační složky nebo provozovny, podnikatel, který není uveden výše, jestliže přijímá platbu v hotovosti v hodnotě 15 000 EUR nebo vyšší a některé další osoby.

Jádro zákona nalezneme v **druhé části** AMLZ, která řeší základní povinnosti povinných osob. Jedná se o nejdůležitější část zákona, pomocí které můžeme odhalit a zabránit praní špinavých peněz a financování terorismu.

Na samém začátku je povinnost identifikace klienta. Základní pravidlo nám říká, že povinná osoba musí klienta identifikovat při obchodu s hodnotou nad 1 000 EUR.

69 Tzv. zastavárny byly identifikovány jako velmi rizikové subjekty z hlediska praní špinavých peněz.

70 Národní správce byl do zákona vložen zatím poslední novelou AMLZ účinnou od 1. 1. 2015.

Tato prahová hranice byla historicky snižována právě až na tuto hodnotu. Důvod je jasný, obcházela se identifikační povinnost rozdělením částek na několik menších, neboli se prováděl *smurfing*. Nízkým limitem samozřejmě *smurfingu* nezabráníme, pachatelé stále mohou převádět částky ve výši do 999 EUR. Není to absolutní překážka. Ovšem takto nízký limit způsobí, že se praní špinavých peněz natolik prodraží, že pro pachatele zkrátka nebude výhodné peníze trestnou činností vydělat a následně je proprat. Výši limitu tak hodnotím kladně, protože umožňuje běžné transakce bez zbytečné administrativní zátěže povinných osob a klientů, avšak zároveň účinně ztěžuje jednotlivé fáze praní.

Zákon stanovuje, kdy je nutné provést identifikaci bez ohledu na limit. Například pokud jde o podezřelý obchod, vznik obchodního vztahu, uzavření smlouvy o účtu, uzavření smlouvy o nájmu bezpečnostní schránky nebo smlouvy o úschově nebo uzavření smlouvy o životním pojištění, má-li klient právo jednostranně hradit další pojistné nad sjednaný rámec plateb jednorázového nebo běžně placeného pojistného. Jde především o smlouvy, kdy následně přes sjednané produkty mohou být proprány peníze způsobem, který umožňuje rychle za sebou následující transakce, například elektronicky, nebo mohou být díky nim prostředky skryty.

První identifikace se provádí při fyzické přítomnosti klienta - fyzické osoby nebo fyzické osoby jednající jménem klienta – právnické osoby. Je tomu tak z toho důvodu, aby mohla být věrohodně ověřena fyzická podoba podle průkazu totožnosti dané osoby.

AMLZ upravuje i možnost převzetí identifikace klienta a zjištění beneficianta („skutečného majitele“), které provedla jiná úvěrová nebo finanční instituce v ČR či obdobná instituce v zahraničí, ovšem za předpokladu, že podléhá srovnatelné právní regulaci. Zákon se tak snaží usnadnit povinným osobám situaci v případech, kdy by byla identifikace redundantní. U málo rizikových klientů, například jiných úvěrových nebo finančních institucí, není třeba provádět identifikaci vůbec. Stejně tak u z hlediska praní špinavých peněz nerizikových produktů a služeb, například smlouvy o důchodovém spoření a pojistné smlouvy o pojištění důchodu podle právního předpisu upravujícího důchodové spoření.

V případě obchodu nad 15 000 EUR, obchodu, na který se vztahuje povinnost identifikace podle § 7 odst. 2 písm. a) až d), obchodu s politicky exponovanou osobou a dále v době trvání obchodního vztahu identifikace není postačující a provádí se kontrola klienta. Kontrola zahrnuje získání informací o účelu a zamýšlené povaze

obchodu, zjišťování skutečného majitele, pokud klientem je právnická osoba, získání informací potřebných pro provádění průběžného sledování obchodního vztahu a přezkoumávání zdrojů peněžních prostředků. Hloubku kontroly provádí povinná osoba na základě vyhodnocení rizikovosti. Toto ustanovení shledávám jako problematické. Bohužel je v praxi časté, že kontrolní požadavek je z formálního hlediska naplněn, aby povinná osoba předešla compliance riziku pro své podnikání. Fakticky je však kontrola neexistentní, neboť klient na předpřipraveném formuláři zatrhne předpřipravené políčko, například že účelem investice je zhodnocení prostředků a prostředky pocházejí ze závislé činnosti. Ověřování pravdivosti by bylo pro povinné osoby velmi nákladné, proto je v zásadě nedělají. Zákon by měl být konkrétnější o rozsahu kontroly a přímo v zákoně ji diferencovat podle rizikovosti obchodů.

Povinné osoby musí odmítnout uskutečnění obchodu nebo uzavření obchodního vztahu v případě, že je dána identifikační povinnost a klient se odmítne podrobit identifikaci nebo neposkytne potřebnou součinnost při kontrole, nebo z jiného důvodu nelze provést identifikaci anebo kontrolu klienta, anebo má-li osoba provádějící identifikaci nebo kontrolu pochybnosti o pravdivosti informací poskytnutých klientem nebo o pravosti předložených dokladů.

Další významnou povinností je archivace. Informace o plátcích, které musí doprovázet převody peněžních prostředků, kopie dokladů předložených k identifikaci, o tom, kdo a kdy provedl první identifikaci klienta, v případě zastupování originál nebo ověřenou kopii plné moci uchovává povinná osoba po dobu 10 let od ukončení obchodního vztahu s klientem. Zákon je zde přísnější, než je III. AML směrnice, která vyžaduje archivaci pouze po dobu 5 let.

Zjistí-li povinná osoba při své činnosti podezřelý obchod, oznámí to MFČR bez zbytečného odkladu, nejpozději do 5 kalendářních dnů ode dne zjištění podezřelého obchodu. Hrozí-li však nebezpečí z prodlení, oznámí povinná osoba podezřelý obchod neprodleně po jeho zjištění. Tato ustanovení považuji za trochu problematická. Praní špinavých peněz je prováděno co možná nejrychleji, aby peníze byly při případném odhalení mimo dosah orgánů. Nelze předpokládat, že by všechny povinné skutečně ohlašovaly bez zbytečného odkladu, nepochybně bude využívána maximální lhůta. Stanovil bych kratší limit pro úvěrové a finanční instituce, které jsou na odhalení vhodně vybaveny a prochází přes ně naprostá většina špinavých peněz.

V oznámení se uvádí identifikační údaje nejenom osoby, které se oznámení týká, ale i všech dalších účastníků obchodu, pokud je má povinná osoba k dispozici. Dále je možné uvést i jakékoliv jiné údaje, které se jeví jako důležité pro posouzení obchodu z hlediska AML/CTF. V oznámení nefigurují údaje o zaměstnanci, který podezřelý obchod odhalil. Jde o logický požadavek na ochranu těchto osob. Oznámení se zasílá přímo FAÚ, který je součástí MFČR.

Oznámení se provádí písemně doporučeným dopisem nebo ústně do protokolu v místě určeném po předchozí domluvě. Za písemné oznámení se považuje též oznámení podané elektronicky technickými prostředky zajišťujícími zvláštní ochranu přenášených údajů. Využití elektronických prostředků se mi jeví v dnešní době jako nejvhodnější a především nejrychlejší. Možná by nebylo od věci, kdyby zákonodárce postupně preferoval právě tento způsob, alespoň u některých povinných osob.

Existuje-li riziko, že bezodkladné splnění příkazu klienta by mohlo znamenat zmaření nebo podstatné ztížení zajištění špinavých peněz nebo prostředků určených k financování terorismu, povinná osoba smí splnit příkaz klienta nejdříve po uplynutí 24 hodin od doby, kdy přijalo oznámení o podezřelém obchodu MFČR. Majetek, jehož se příkaz klienta týká, vhodným způsobem zajistí proti manipulaci, tedy i proti případnému odvolání příkazu a vybrání peněz. Pokud není odložení příkazu možné nebo by mohlo zmařit šetření podezřelého obchodu, tak se neprovádí. O provedení příkazu, stejně jako o odkladu splnění, musí být informováno MFČR. Jestliže hrozí výše zmíněné riziko a šetření podezřelého obchodu si pro složitost vyžaduje delší dobu, MFČR rozhodne o prodloužení odložení příkazu nebo o zajištění majetku až na 72 hodin od oznámení. Toto rozhodnutí nabývá právní moci vyhlášením a lze sdělit i neformálními prostředky. Tato úprava je nezbytná, protože trvání na zbytečném formalismu by vedlo k nepoužitelnosti tohoto institutu. Jestliže ministerstvo do konce lhůty stanovené v rozhodnutí povinné osobě nesdělí, že podalo trestní oznámení, povinná osoba příkaz klienta provede.

K usnadnění kontaktu při plnění oznamovací povinnosti a k průběžnému styku s MFČR určí povinná osoba konkrétního zaměstnance jako kontaktní osobu, ledaže tyto činnosti zajišťuje přímo statutární orgán.

Povinná osoba musí zavést a uplatňovat odpovídající postupy vnitřní kontroly a komunikace za účelem naplnění povinností stanovených AMLZ. Dále musí

vypracovat systém vnitřních zásad, postupů a kontrolních opatření. Tato ustanovení do podrobnosti provádí vyhláška č. 281/2008 Sb.

Zaměstnanci povinné osoby, kteří při výkonu své činnosti mohou narazit na podezřelé obchody, musí být alespoň jedenkrát za 12 měsíců proškoleni. Obsahem školení jsou hlavně znaky a typologie podezřelých obchodů a postupy, jak takový obchod odhalit. Obsah musí být neustále aktualizován a doplňován, aby odpovídal moderním technikám praní špinavých peněz.

Na žádost MFČR musí povinná osoba ve stanovené lhůtě sdělit údaje o obchodech souvisejících s povinností identifikace nebo o nichž MFČR provádí šetření.

Na konci druhé části AMLZ obsahuje zvláštní ustanovení týkající se jednotlivých povinných osob.

Činnosti MFČR a dalších orgánů se věnuje **třetí část** zákona. Zákon dává ministerstvu právo vyžadovat informace od Policie České republiky, zpravodajských služeb a orgánů veřejné moci a správců daně. Tyto informace ministerstvo soustřeďuje a analyzuje. Zjistí-li ministerstvo skutečnosti nasvědčující tomu, že byl spáchán trestný čin, podá oznámení podle trestního řádu a současně orgánu činnému v trestním řízení poskytne všechny související informace z výsledků vlastního šetření. Ministerstvo má povinnost spolupracovat se zahraničními orgány a mezinárodními organizacemi se stejnou věcnou působností. MFČR je dozorcím úřadem pro správní dozor nad plněním povinností stanovených AMLZ. Současně kontroluje, zda nedochází k legalizaci výnosů z trestné činnosti nebo financování terorismu povinnými osobami. To je velmi důležité, protože když jsou špinavé peníze prány ve velkém rozsahu, není výjimečné, že si pachatelé založí vlastní subjekty, které jsou povinnou osobou dle AMLZ, aby se pomocí nich vyhnuli kontrolním mechanismům dle zákona. Kontrolu plnění povinností u některých povinných osob dále provádí ČNB, správní úřady s působností nad dodržováním zákona o loteriích a jiných podobných hrách a Česká obchodní inspekce. Na advokáty, notáře, auditory, soudní exekutory a daňové poradce se ustanovení o správním dozoru nevztahují. Příslušná komora je povinna provést na základě písemného podnětu ministerstva kontrolu dodržování povinností. Je otázkou, zdali komory postupují dostatečně pečlivě a jestli vůbec mají k prošetřování důmyslného praní špinavých peněz ve větším rozsahu vhodné personální a technické prostředky. Považoval bych za vhodné, aby mohl kontrolu provádět přímo FAÚ.

Povinnost mlčenlivosti ukládá **část čtvrtá**. Nejenom povinné osoby a jejich zaměstnanci, ale i zaměstnanci MFČR, zaměstnanci ostatních dozorcích úřadů a fyzické osoby, které jsou pro povinnou osobu, ministerstvo nebo jiný dozorcí úřad činné na základě jiné než pracovní smlouvy, jsou povinny zachovávat mlčenlivost o skutečnostech, týkajících se oznámení a šetření podezřelého obchodu, úkonů učiněných ministerstvem nebo plnění informační povinnosti stanovené. Ukončením pracovněprávního nebo jiného smluvního vztahu povinnost mlčenlivosti nezaniká. Z povinnosti mlčenlivosti existují výjimky, hlavně vůči orgánům veřejné moci, kdy to lze odůvodnit zájmem společnosti na jiných hodnotách. Advokáti, notáři, auditoři, soudní exekutoři a daňový poradci mají specifický režim, kdy se na ně některé ustanovení této části nevztahují.

Plnění oznamovací povinnosti při přeshraničních převozech a činnost celních orgánů při její kontrole upravuje **část pátá** zákona. Fyzická osoba při vstupu do České republiky z oblasti mimo území EU a při výstupu z České republiky do takové oblasti je povinna písemně oznámit celnímu úřadu dovoz a vývoz hotovosti v české nebo cizí měně, cestovních šeků a některých dalších investičních nástrojů v úhrnné hodnotě 10 000 EUR nebo vyšší. Stejně oznámení musí učinit, pokud prostředky odešle poštou nebo jinou zásilkou. Evropský vzor oznámení obsahuje příloha zákona.

Nesplnění jednotlivých povinností podle AMLZ zakládá vznik správního deliktu. Skutkové podstaty jsou v **části šesté**. Správními delikty jsou tyto:

- Porušení povinnosti mlčenlivosti
- Nesplnění povinností při identifikaci a kontrole klienta
- Nesplnění informační povinnosti
- Nesplnění oznamovací povinnosti
- Nesplnění povinnosti odložit příkaz klienta
- Nesplnění povinností k prevenci
- Porušení povinností při převodech peněžních prostředků
- Nesplnění oznamovací povinnosti při přeshraničních převozech

Maximální výše pokut se pohybují od 1 000 000 Kč, závažnější formy správních deliktů mohou být pokutovány až 10 000 000 Kč. Výše pokut je v současnosti méně přísná, než tomu bylo dřív. Do 1. 1. 2012 byly u některých správních deliktů pokuty až ve výši 50 000 000 Kč. V některých případech lze uložit propadnutí věci. Vlastníkem propadlé nebo zabrané věci se stává stát.

Podle právního předpisu upravujícího dané povolání se projedná jednání, které má znaky správního deliktu podle § 43 až 48 AMLZ, dopustí-li se jej advokát, notář, auditor, soudní exekutor nebo daňový poradce jako povinná osoba.

Část sedmá obsahuje společná a závěrečná ustanovení.

2.3.2 Vyhláška o některých požadavcích na systém vnitřních zásad, postupů a kontrolních opatření proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu

Vyhláška č. 281/2008 Sb. ze dne 1. srpna 2008 upravuje požadavky na zavedení a uplatňování postupů pro provádění kontroly klienta a stanovování rozsahu kontroly klienta odpovídající riziku legalizace výnosů z trestné činnosti a financování terorismu v závislosti na typu klienta, obchodního vztahu, produktu nebo obchodu a metody a postupy pro posuzování rizik, řízení rizik, vnitřní kontrolu a zajišťování kontroly nad dodržováním povinností stanovených AMLZ. Vyhláška byla značně novelizována vyhláškou č. 129/2014 Sb. Cílem současného znění je také implementovat některá doporučení plynoucí z hodnotící zprávy výboru Rady Evropy MONEYVAL.⁷¹

Instituce uvedená v § 2 je v rámci postupů AML/CTF povinna v rámci systému řízení rizik uplatňovat pravidla přijatelnosti klienta. V rámci těchto pravidel provádí kategorizaci klientů, stanoví, kdy s klientem neuzavře obchodní vztah nebo jej ukončí a stanoví postup proti klientům, u nichž byl zjištěn rizikový faktor. Tím může dle vyhlášky například být země původu klienta, nepřůhledná vlastnická struktura klienta či nejasný původ peněžních prostředků klienta. Faktorem jsou i skutečnosti nasvědčující tomu, že klient uskutečňuje podezřelý obchod, pod které se prakticky vejde celé spektrum všech ostatních možných faktorů.

Jednou ročně musí instituce vypracovat zprávu hodnotící činnost v oblasti AML/CTF. V ní hodnotí postupy a opatření v této oblasti, případné nedostatky a nastiňuje návrh na jejich odstranění. Součástí jsou i statistické údaje o oznámeních o podezřelých obchodech za uplynulé období.

71 Odůvodnění vyhlášky, kterou se mění vyhláška č. 281/2008 Sb., o některých požadavcích na systém vnitřních zásad, postupů a kontrolních opatření proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu. In: Sbirka zákonů ČR. 2014, č. 129. Dostupné z: http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/legislativa/vyhlasiky/vyhlasika_129_2014_oduvodneni.pdf

2.3.3 Zákon o omezení plateb v hotovosti

V dubnu roku 2004 byl schválen zákon č. 254/2004 Sb., o omezení plateb v hotovosti účinný od 1. 7. 2004. Několikrát byl novelizován, poslední novela je účinná od 1. 1. 2014. Tento zákon určuje, kdy jsou fyzické a právnické osoby povinny provést platbu prostřednictvím osoby oprávněné poskytovat platební služby nebo provozovatele poštovních služeb formou poštovního poukazu, a upravuje kontrolu dodržování této povinnosti.

Logika přijetí tohoto zákona jako opatření proti praní špinavých peněz je jasná. Hotovostní platby jsou, pokud vůbec, velmi špatně sledovatelné. Stát tedy chce, aby velké objemy peněz obíhaly bezhotovostně, kdy lze zpětně dohledat i relativně dlouhý řetězec transakcí.

Díky moderním platebním technologiím existují alternativy, které platby v hotovosti dostatečně substituují. Platba bezkontaktní platební kartou je stejně rychlá, možná i rychlejší, než platba vyžadující vyhledání drobných mincí. Existují dokonce země, které výhledově uvažují o zrušení hotovosti. Nejvíce se o tom hovoří ve Švédsku, kde hotovostní transakce představují naprosté minimum.⁷² Nelegální ekonomika by si zcela určitě našla jiné způsoby plateb (drahé kovy, cenné papíry, diamanty atd.), ovšem i tak by se jednalo pro zločince o překážku. Poměr hotovosti k měnovým agregátům je jedním z indikátorů velikosti černé a šedé ekonomiky v zemi.

Původní limit byl stanoven na ekvivalent 15 000 EUR. Platby nad tento limit musely být prováděny bezhotovostně. Následně byl změněn limit na 350 000 Kč. Od 1. 12. 2014 byl limit snížen na 270 000 Kč. Do limitu se zahrnují platby v české i cizí měně. Platby v cizích měnách se přepočítají kurzem ČNB platným ke dni provedení.

Dále je stanoven zákaz příjemci platbu přijmout, pokud nevyhovuje mezím zákona.

Dříve se zákaz vztahoval jen na případy, kdy je platbou uhrazován závazek. To podle převažujícího názoru, který potvrdil rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 23. února 2011 č. j. 1 Afs 91/2010-45, vylučovalo jeho použití v případech půjček, darování a dalších smluv reálné povahy, při nichž závazek vzniká teprve poskytnutím

72 Švédsko může brzy zrušit bankovky a mince. Hospodářské noviny [online]. 2012 [cit. 2015-02-25]. Dostupné z: <http://byznys.ihned.cz/c1-55394840-svedsko-muze-brzy-zrusit-bankovky-a-mince-hotovost-uz-neprijimaji-ani-kostely>

plnění. Například věřitel mohl předat dlužníkovi nadlimitní sumu peněz v hotovosti, protože jej nelze považovat za plátce podle tehdejšího znění zákona.⁷³

Zákon se na některé platby nevztahuje. Například jde o platby daní, poplatků a cel, platby důchodů z důchodového pojištění nebo platby přijaté soudním exekutorem, soudem nebo správním orgánem při exekuci nebo výkonu rozhodnutí.

Pokud fyzická nebo právnická osoba poruší povinnost provést platbu bezhotovostně nebo přijme hotovostní platbu v rozporu s tímto zákonem, dopustí se přestupku (respektive správního deliktu u právnických osob a fyzických osob podnikajících). Za přestupek lze uložit pokutu až 500 000 Kč, za správní delikt až 5 000 000 Kč. Pokuta je příjmem státního rozpočtu.

Z hlediska de lege ferenda by bylo vhodné upravit § 4 odstavec 4. Do limitu se počítají platby provedené týměž poskytovatelem platby témuž příjemci platby v průběhu jednoho kalendářního dne. Zákonné požadavky jde tedy dodržet jednoduše rozdělením plateb do více dní. Respektive platba ani nemusí být fakticky rozdělena, stačí, když se účastníci obchodu dohodnou, že například převedli třetiny celkové částky ve třech následujících dnech, a orgány veřejné moci nemohou nic namítat, neboť prokázat opak je prakticky nemožné, leda by udělaly subjekty chybu v dokladech. Považuji za vhodné nastavit limit pro platby mezi 2 subjekty kumulativně, kupříkladu 500 000 Kč za 30 po sobě bezprostředně následujících dní.

Je otázkou, zdali je vůbec vhodné omezit hotovostní platby zákazem, možná by bylo lepší umožnit jejich provádění a sledovat je pomocí identifikační povinnosti a povinnosti kontroly dle AMLZ, jak se někteří domnívají. Dle mého názoru není postupné omezování využití hotovosti pouze pro drobné transakce principiálně špatnou myšlenkou. V ekonomikách s relativně rozvinutým bankovníctvím v zásadě není racionální důvod pro provádění plateb v řádech statisíců a více v hotovosti.

2.3.4 Další právní úprava

Úprava dílčích aspektů boje proti praní špinavých je obsažena v mnoha dalších předpisech, které se zabývají jinými tématy.

73 Konzultační materiál - Zákon o omezení plateb v hotovosti. Ministerstvo financí České republiky [online]. 2011 [cit. 2015-02-25]. Dostupné z: http://www.mfcr.cz/assets/cs/media/Konzultace_2011-09_Konzultacni-material-Zakon-o-omezeni-plateb-v-hotovosti.pdf

V trestněprávní rovině aplikujeme zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník a zákon č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním. Často se hovoří o tom, zdali jsou sankce dostatečně represivní a odrazují pachatele od spáchání trestné činnosti. Uvádí se příklady, kdy pachatel získá majetek v řádech jednotek až desítek milionů Kč, který je však z hlediska orgánů činných v trestním řízení nedosažitelný nebo uložená sankce je nízká. Zde pak z ekonomického hlediska nemusí být pachatel odrazen od trestné činnosti, neboť si spočítá, že podobný majetek by za dobu odnětí svobody zdaleka nevydělal. Někdy je tedy ekonomicky racionální spáchat trestný čin. Z tohoto důvodu je nutné užívat kromě trestu odnětí svobody i jeho alternativy, a to propadnutí majetku, peněžité trest, propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty. Pachateli se zkrátka nesmí z hlediska pravděpodobnosti odhalení a výše trestu vyplatit páchat protiprávní činnost.⁷⁴ Konkrétní postupy upravuje zákon č. 279/2003 Sb., o výkonu zajištění majetku a věci v trestním řízení.

Pro zamezení financování terorismu je nutné na mezinárodní úrovni zabránit převodům do určitých zemí nebo určitým osobám. V návaznosti na přímo použitelné předpisy EU upravuje tuto oblast zákon č. 69/2006 Sb., o provádění mezinárodních sankcí. Konkrétní sankce se přijímají obvykle koordinovaně na úrovni EU a jsou publikovány v Úředním věstníku EU.⁷⁵ Zákon stanovuje povinnost tomu, kdo se hodnověrným způsobem dozví, že se u něj nachází majetek, na který se vztahují mezinárodní sankce, učinit o tom bez zbytečného odkladu oznámení ministerstvu. Dále musí orgány veřejné moci poskytnout MFČR na jeho žádost informace včetně osobních údajů z jimi spravovaných informačních systémů. Tyto informace může ministerstvo použít kromě účelu provádění mezinárodních sankcí i k účelům boje proti legalizaci výnosů z trestné činnosti.

Důležitá je i úprava bankovníctví, neboť banky jsou z hlediska objemu zpracovaných špinavých peněz nejrizikovějším subjektem. Zákon č. 21/1992 Sb., o bankách stanovuje pravidla pro proces dohledu nad bankami, jehož kvalitní výkon je jedním z podstatných prvků pro zamezení praní špinavých peněz. Dále ukládá povinnost mlčenlivosti všem osobám provádějícím dohled. Z ní však existují výjimky,

74 HOLMAN, Robert. Mikroekonomie: středně pokročilý kurs. 2. akt. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007, 592 s. ISBN 978-80-7179-862-0, s. 134-138.

75 Consolidated list of persons, groups and entities subject to EU financial sanctions. European External Action Service [online]. 2015 [cit. 2015-03-03]. Dostupné z: http://eeas.europa.eu/cfsp/sanctions/docs/measures_en.pdf

mezi nimiž je i poskytnutí informací veřejným orgánům pro účely boje proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu nebo provádění mezinárodních sankcí za účelem udržování mezinárodního míru a bezpečnosti, ochrany základních lidských práv a boje proti terorismu. Poskytnout informace lze i orgánu EU nebo mezinárodní organizaci, vždy však za podmínky, že příslušný orgán nebo osoba chrání informace nejméně v rozsahu, jaký je požadován právem Evropské unie. Jedním z pilířů bankovníctví je institut bankovního tajemství upravený v § 38. Tajemství se vztahuje na všechny bankovní obchody, peněžní služby bank, včetně stavů na účtech a depozit. Zákon obsahuje taxativní výčet osob, jimž lze na žádost poskytnout informace chráněné bankovním tajemstvím i bez souhlasu klienta. Porušením povinnosti dodržet bankovní tajemství rovněž není sdělení údajů o klientovi a jeho obchodech při podání trestního oznámení nebo při plnění oznamovací povinnosti podle AMLZ nebo podle zákona o provádění mezinárodních sankcí.

Obdobnou úpravu obsahuje i zákon č. 277/2009 Sb., o pojišťovnictví. Tento zákon mimo jiné upravuje dohled v oblasti pojišťovnictví. Povinnost zachovávat mlčenlivost osob činných pro pojišťovnu nebo zajišťovnu a dalších osob je stanovena v § 127. § 128 určuje výjimky z této povinnosti.

Mezi relevantní zákony můžeme v zásadě zařadit všechny další zákony, které upravují činnost povinných osob dle AMLZ. Například zákon č. 202/1990 Sb., o loteriích a jiných podobných hrách nebo zákon č. 85/1996 Sb., o advokacii. Ve spojitosti s advokací existuje jeden velmi zajímavý judikát Evropského soudu pro lidská práva (dále jen „ESLP“). V rozsudku ve věci Michaud vs. Francie, sp. zn. 12323/11, ze dne 6. 12. 2012 ESLP konstatoval, že povinnost advokátů oznamovat podezření z praní špinavých peněz, kterou Francie zavedla, nepředstavuje nepřiměřený zásah do povinnosti mlčenlivosti a že ze strany Francie nedošlo k porušení čl. 8 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv. Dle ESLP jde o přiměřený zásah, jelikož se povinnost týká jen určitých transakcí, například jednání jménem a na účet klienta v rámci finančních nebo nemovitostních transakcí nebo plnění funkcí správce majetku či pomoc klientům při přípravě nebo realizaci transakcí týkajících se určitých přesně stanovených činností (např. nákup a prodej nemovitostí, otvírání bankovních účtů, zakládání společností apod.). Povinnost ohlásit podezření se tedy týká jen činností, které jsou vzdálené od úlohy advokátů obhajovat a které jsou podobné těm, jež vykonávají jiné profese a jež podléhají také této oznamovací povinnosti. Dále ESLP

vzal v potaz, že advokáti nepodávají hlášení přímo organizaci Tracfin⁷⁶, nýbrž předsedovi advokátní komory.⁷⁷ S rozsudkem ESLP souhlasím. V dnešní době často dochází ke zneužívání povinnosti mlčenlivosti advokátů, stejně jako je tomu u bankovního tajemství. Dobrým příkladem je kauza Rittig, kdy v pravděpodobném rozsáhlém praní špinavých peněz figuruje celá advokátní kancelář. Striktní zachování povinnosti mlčenlivosti by mohlo vést k nemožnosti prokázat legalizaci výnosů z trestné činnosti. V nyní účinné úpravě AMLZ jsou v § 27 stanoveny výjimky z některých povinností, pokud jde o informace o klientovi, které advokát získal například v souvislosti s obhajobou klienta v trestním řízení nebo poskytováním právních porad nebo následným ověřováním právního postavení klienta.

V praxi mají význam i přímo právně nezávazné dokumenty. Jednotlivé osoby se podle nich obvykle řídí, protože mohou očekávat, že nadřazený orgán veřejné správy bude podle těchto dokumentů postupovat při výkonu dohledu nad povinnými osobami. Příkladem jsou metodické pokyny MFČR. Týkají se uplatňování mezinárodních sankcí v souvislosti s financováním terorismu a zjišťování skutečného majitele povinnými osobami. Důležité jsou i stanoviska FAÚ.⁷⁸ Uvnitř prostředí finančních institucí mohou mít určité působení i etické kodexy, které obvykle obsahují ustanovení o předcházení finanční kriminalitě. U bank není výjimkou přímo Prohlášení k politice boje proti praní špinavých peněz a financování terorismu či obdobně nazvaný dokument.⁷⁹

76 Francouzská obdoba FAÚ.

77 Povinnost advokátů oznamovat podezření z praní špinavých peněz nepředstavuje nepřiměřený zásah do povinnosti mlčenlivosti. Bulletin advokacie [online]. 2013 [cit. 2015-03-06]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/povinnost-advokatu>

78 Stanoviska Finančního analytického útvaru. Ministerstvo finanční České republiky [online]. 2005-2013 [cit. 2015-03-03]. Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/regulace/boj-proti-prani-penez-a-financovani-tero/stanoviska-financniho-analytickeho-utvar>

79 Prohlášení České spořitelny k politice boje proti praní špinavých peněz a financování terorismu. Česká spořitelna [online]. 2015 [cit. 2015-03-03]. Dostupné z: http://www.csas.cz/static_internet/cs/Obecne_informace/FSCS/Obecne/Prilohy/AML.pdf

3 Orgány a instituce bojující proti praní špinavých peněz

3.1 Mezinárodní orgány a instituce

Důležitost boje s praním špinavých peněz a financováním terorismu si uvědomují prakticky všechny přední mezinárodní organizace. O některých úmluvách, které přijaly, jsem pojednal v kapitole 2. Nyní se budu zabývat institucionálním zabezpečením AML/CTF na mezinárodní úrovni. Orgánů a institucí existuje celá řada, některé jsou globální, jiné se zaměřují pouze na určitý region⁸⁰. Zaměřím se proto na ty nejvýznamnější pro celý svět a Evropu.

3.1.1 Organizace spojených národů, UNODC

Kancelář Organizace spojených národů pro drogy a zločin (*United Nations Office on Drugs and Crime*, dále jen „UNODC“) vznikla v roce 1997 spojením Programu Spojených národů pro kontrolu drog a Centra pro prevenci mezinárodního zločinu.

Oblast působnosti UNODC je široká, zahrnuje drogy, zbraně, korupci, organizovaný zločin, pirátství a v neposlední řadě praní špinavých peněz. Současně s UNODC vznikl Globální program proti praní špinavých peněz (*Global Programme against Money Laundering*, GPML), který od roku 2000 zahrnuje i financování terorismu. Program nabízí škálu produktů a služeb včetně. Vládám, právo vynucujícím autoritám a finančním zpravodajským jednotkám poskytuje strategie AML, rady ke zlepšení bankovních a finančních politik a nabízí asistenci vyšetřovatelům finanční kriminality při detekování, zadržování a konfiskování nezákonných příjmů.⁸¹

3.1.2 IMoLIN

Významným projektem zaštitěným a provozovaným UNODC je *The International Money Laundering Information Network* (IMoLIN). Nejde o samostatnou organizaci, ale o síť provozovanou přes internet, která obsahuje celosvětovou databázi regulace a legislativy pro AML, nejnovější závěry výzkumu, vzorové zákony pro *common law* i kontinentální právní systém, elektronickou knihovnu a kalendář veškerých událostí

80 Například Asia/Pacific Group on Money Laundering (APG) nebo Eastern and Southern Africa Anti-Money Laundering Group (ESAAMLG).

81 UNODC on money-laundering and countering the financing of terrorism. UNODC [online]. 2015 [cit. 2015-03-14]. Dostupné z: <http://www.unodc.org/unodc/en/money-laundering/index.html?ref=menuaside>

ohledně tematiky AML. Zprovozněn byl v roce 1998. Na jeho chodu se podílí vlády, mezinárodní organizace i jednotlivý odborníci.⁸²

3.1.3 Egmontská skupina

Finanční zpravodajské jednotky (*financial intelligence units*, dále jen „FIUs“) si uvědomují nutnost kooperace. Sešly se proto roku 1995 v Egmontském paláci v Bruselu a rozhodly se vytvořit neformální síť FIUs pro posílení spolupráce, která je v současné chvíli upravena Egmontskou chartou z roku 2013, Egmontskými principy pro výměnu informací a Operační příručkou pro FIUs. Skupina má 139 členů.

Podle 29. doporučení FATF by každá země měla zřídit FIU, která slouží jako centrální bod pro přijímání a analýzu oznámení podezřelých transakcí a jiných informací relevantních pro AML. Doporučení také ukládá, že stát by měl podat přihlášku do Egmontské skupiny.⁸³

3.1.4 Mezinárodní měnový fond

Mezinárodní měnový fond (dále jen „MMF“) reagoval na volání mezinárodní komunity, aby rozšířil svoji činnost i na oblast AML, a od roku 2000 začal implementovat AML činnosti do svých aktivit.

Prvním krokem bylo vyhodnocování regulace a dohledu offshore center a jejich soulad s mezinárodními standardy a doporučeními.⁸⁴ MMF dále vyhodnocuje stabilitu finančních systémů jednotlivých států (*Financial System Stability Assessment*), od počátku tisíciletí je v těchto hodnoceních zahrnuta i oblast AML/CTF. Zaměřuje se na soulad s 40 + 9 doporučeními FATF.

Společně se Světovou bankou poskytuje členským zemím technickou podporu při zlepšování jejich právního, regulatorního, dohledového a institucionálního rámce pro výkon AML/CTF politik. Dále spolu vyhodnocují a analyzují jednotlivé AML/CTF činnosti a poskytují na základě výsledku rady a technická doporučení.⁸⁵

82 About us. The International Money Laundering Information Network [online]. 2015 [cit. 2015-03-12]. Dostupné z: http://www.imolin.org/imolin/en/about_us.html

83 Egmontská skupina finančních zpravodajských jednotek [online]. 2015, 2009 [cit. 2015-03-12]. Dostupné z: <http://www.egmontgroup.org/about>

84 Offshore Financial Centers (OFCs): IMF Staff Assessments. International monetary fund [online]. 2014 [cit. 2015-03-12]. Dostupné z: <https://www.imf.org/external/NP/ofca/OFCA.aspx?sort=date#CA>

85 Anti-Money Laundering/Combating the Financing of Terrorism. International monetary fund [online]. 2015 [cit. 2015-03-12]. Dostupné z: <https://www.imf.org/external/np/leg/amlcft/eng/aml1.htm#financingterrorism>

3.1.5 Světová banka

Skupina Světové banky je tvořena 5 organizacemi, jejichž hlavním cílem je snižovat chudobu po celém světě a pomáhat rozvojovým zemím. V těchto zemích však často dochází k rozsáhlé finanční trestné činnosti, která narušuje dosažení cílů Světové Banky. Proto, byť se snaží působit primárně ve své oblasti odbornosti, propaguje a doporučuje zavedení pravidel AML/CTF podle standardů FATF v rozvojových zemích. Ve spolupráci s MMF vypracovala v roce 2006 příručku AML. V rizikových zemích pořádá školení pro vládní představitele, nevládní organizace a pracovníky bank, aby zlepšila schopnost země řádně provádět mezinárodní standardy AML. Také poskytuje financování pomocí grantů na zlepšení compliance v oblasti AML/CTF.⁸⁶

3.1.6 IOSCO

Mezinárodní organizace sdružující komise pro cenné papíry (*International Organization of Securities Commissions*, dále jen „IOSCO“) vznikla v roce 1983 a v současnosti má 124 řádných členů. Zabývá se převážně problematikou regulace cenných papírů a kapitálových trhů. Jejimi úkoly jsou ochrana investorů, zajištění efektivity a transparentnosti trhů a redukce systematického rizika. Praní špinavých peněz jednoznačně ohrožuje tyto cíle, proto se jím IOSCO zabývá. Již v roce 1992 vydalo Rezoluci o prání špinavých peněz. IOSCO vydalo řadu příruček a doporučení k odhalování praní špinavých peněz uskutečňovaného pomocí cenných papírů. Kromě toho se podílí jako konzultant na tvorbě závazných právních aktů.⁸⁷

3.1.7 IAIS

O Basilejském výboru a jeho aktivitách v bankovníctví jsme hovořili již v kapitole o právní úpravě. IOSCO nám pokrývá regulaci kapitálového trhu, tudíž nám zbývá poslední část finančního trhu, kterou je pojišťovnictví. Nejvýznamnější mezinárodní organizací pro pojišťovnictví je Mezinárodní asociace orgánů dohledu v pojišťovnictví (*The International Association of Insurance Supervisors*, dále jen „IAIS“) založená v roce 1994 a sdružující orgány dohledu a regulace ze 140 států.⁸⁸ V lednu 2002 vydala první soubor pokynů AML pro orgány dohledu v pojišťovnictví a pojišťovací subjekty.

86 World Bank Supports to Strengthen Bangladesh's Anti-money Laundering Regime. World Bank [online]. 2013 [cit. 2015-03-12]. Dostupné z: <http://www.worldbank.org/en/news/press-release/2013/09/26/world-bank-supports-to-strengthen-bangladeshs-anti-money-laundering-regime>

87 International Organization of Securities Commissions [online]. 2015 [cit. 2015-03-12]. Dostupné z: http://www.iosco.org/about/?subsection=about_iosco

88 About the IAIS. The International Association of Insurance Supervisors [online]. 2015 [cit. 2015-03-12]. Dostupné z: <http://iaisweb.org/index.cfm?event=getPage&nodeId=25181>

Ta byla následně několikrát aktualizována, aby odpovídala mezinárodním standardům. V souladu s doporučeními FATF se pokyny zaměřují výhradně na pojistitele a pojišťovací zprostředkovatele v oblasti životního pojištění, avšak orgány dohledu mohou jejich dopad rozšířit i na neživotní pojištění, které může skýtat určitá rizika.⁸⁹

3.1.8 MONEYVAL, Rada Evropy

Komise expertů na vyhodnocování AML opatření a financování terorismu (*The Committee of Experts on the Evaluation of Anti-Money Laundering Measures and the Financing of Terrorism*, dále jen „MONEYVAL“) je orgánem Rady Evropy založeným v roce 1997. V současné době má 30 členů a každý stát může jmenovat až 3 zástupce, ideálně po jednom z finanční instituce, FIU a ministerstva spravedlnosti nebo státního zastupitelství.

Rada Evropy jako taková byla první mezinárodní organizací, která upozornila na rizika praní špinavých peněz pro společnost. Už v roce 1977 se Komise Rady Evropy pro kriminalitu rozhodla zřídit skupinu expertů zaměřenou na převody prostředků s nelegálním původem. Práce skupiny vyústila v roce 1980 v přijetí Doporučení o opatřeních proti převodům a úschově nelegálních zdrojů. Další práce Rady Evropy vyústila v roce 1990 k přijetí nám již známé Štrasburské úmluvy.

Cílem MONEYVALu je zajistit, že členské státy provádějí efektivní opatření proti praní špinavých peněz a dodržují relevantní mezinárodní standardy v této oblasti, za které považuje prakticky veškerou mezinárodní a unijní právní úpravu, kterou jsme zmínili v druhé kapitole. K dosažení cíle vydává podrobné zprávy, které obsahují i případná doporučení, jak zlepšit nedostatečná opatření. MONEYVAL se také zabývá výzkumem schémat, metod a trendů v praní špinavých peněz a financování terorismu, aby mohl svým členům poskytnout aktuální informace o tom, proti čemu stojí a čemu musí zabránit.⁹⁰

3.1.9 FATF

Jako poslední jsem zařadil The Financial Action Task Force, která je však svým významem patrně nejdůležitější. Jedná se o mezivládní orgán založený roku 1989

89 Initiatives by the BCBS, IAIS and IOSCO to combat money laundering and the financing of terrorism. The Joint Forum [online]. 2005 [cit. 2015-03-12]. Dostupné z: <http://www.bis.org/publ/joint11.pdf>

90 Committee of Experts on the Evaluation of Anti-Money Laundering Measures and the Financing of Terrorism (MONEYVAL). Council of Europe [online]. 2014 [cit. 2015-03-14]. Dostupné z: http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/moneyval/About/MONEYVAL_in_brief_en.asp

v Paříži na summitu G-7. Hlavními úkoly FATF je vytváření standardů a prosazování efektivní implementace regulatorních, právních a operativních opatření pro boj s praním špinavých peněz, financováním terorismu a dalšími souvisejícími hrozbami pro integritu mezinárodního finančního systému. Financování terorismu bylo přidáno od roku 2001 jako reakce na teroristické útoky. Mandát organizace je vždy na fixní období, současný na roky 2012 – 2020 byl schválen v květnu 2012 na ministerské schůzi. Plenární shromáždění FATF, které je rozhodujícím orgánem, se schází třikrát do roka. Součástí práce FATF je i identifikace jurisdikcí, které mají vážné nedostatky v AML/CTF politikách a představují zvýšené riziko. Česká republika není přímým členem FATF, je však zapojena jako členský stát EU prostřednictvím Evropské Komise a současně i jako člen MONEYVALu.

FATF je autorem série mezinárodně uznávaných doporučení pro AML/CTF a boj s šířením zbraní hromadného ničení. Poprvé byly vydány v roce 1990. Následné revize proběhly roku 1996, 2001, 2003 a doposud nejnovější verze vznikla v roce 2012. Původních tzv. 40 doporučení se zabývalo pouze AML. V říjnu roku 2001 bylo přidáno 8 doporučení pro CTF. Vývoj technik praní špinavých peněz vedl k nutnosti kompletní revize pravidel v červnu roku 2003. O rok později bylo vydáno 9 zvláštních doporučení k dalšímu posílení mezinárodního rámce AML/CTF. Poslední revize z roku 2012 poskytla vládám silnější nástroje pro boj se zločinem a akcentuje i boj s financováním zbraní hromadného ničení a korupcí.⁹¹

Podle zprávy FATF na roky 2013 – 2014 patří mezi největší rizika systém Hawala, financování terorismu v západní Africe, praní špinavých peněz a financování terorismu pomocí těžko sledovatelných plateb v diamantech, riziko zneužití neziskových organizací pro financování terorismu a finanční toky spojené s ilegální produkcí a obchodováním s afgánskými opiáty. Posledním rizikem, které mne zaujalo, jsou virtuální měny v čele s Bitcoinem, jež jsou fenoménem dnešní doby. Jejich využití jako platebního prostředku je stále širší a jsou čím dál více akceptovány. Zároveň jejich často neznámý původ a nejasný obchodní model jsou výzvou pro regulátory. Některé země je přijímají jako pokrokový způsob platebního styku, jiné se naopak brání a jejich využití důrazně limitují. Použití virtuálních měn má společenské benefity spočívající v růstu efektivnosti platebního styku a poklesu nákladů na něj. Avšak skýtají i velká rizika

91 The Financial Action Task Force [online]. 2014 [cit. 2015-03-15]. Dostupné z: <http://www.fatf-gafi.org/>

z hlediska praní špinavých peněz. Například anonymita způsobená obchodováním přes internet, omezená možnost identifikace stran a jejího ověření, nejasnosti ohledně rozdělení pravomocí při mezinárodních platbách a neexistence centrálního orgánu dohledu nad danou měnou.⁹²

40 + 9 doporučení můžeme bez pochyby označit za nejdůležitější dokumenty týkající se AML/CTF na světě. Odvolává se na ně většina mezinárodních úmluv, směrnice a nařízení EU, ale i důvodové zprávy k zákonům jednotlivých zemí. Jednotlivá doporučení a interpretační pravidla k nim jsou velmi rozsáhlou materií, budu se proto snažit vystihnout hlavní body. Je doporučeno udělat z praní špinavých peněz a z financování terorismu trestné činy a odčerpávat prostředky zločinců. Základem AML/CTF je vyhodnocování rizik a následný postup podle rizikovosti dané činnosti. Není překvapující, že by jednotlivé země měly spolupracovat a koordinovat své činnosti. Mnoho doporučení se věnuje povinnostem pro povinné osoby - zákaznické due dilligence, uchovávání záznamů, sledování politicky exponovaných osob, vyhodnocování partnerských korespondenčních bank, oznamovací povinnost u podezřelých obchodů⁹³. Zajímavé je 15. doporučení o nových technologiích. Státy mají pravidelně vyhodnocovat jejich rizika a přijímat opatření pro jejich zmírnění. Zde se uplatní výše uvedený příklad s virtuálními měnami. Finanční instituce musí zavést systém vnitřní kontroly, který by měl být aplikován i u poboček a dcer v zahraničí, i kdyby to zahraniční právní úprava nevyžadovala. Podle mého názoru jde o výborný způsob, jak zajistit důslednou aplikaci AML/CTF politik i v zemích, které je dostatečně neregulují. Část doporučení se zabývá i transparentností právnických osob a jejich skutečnými vlastníky. Posledních oblastí doporučení se týká regulace a dohledu, FIUs a jejich pravomocí.⁹⁴

9 zvláštních doporučení je zaměřeno primárně na terorismu. Doporučují ratifikaci a implementaci nástrojů Organizace spojených národů, kriminalizaci financování terorismu a praní špinavých peněz s ním spojeným, zadržení a konfiskaci aktiv teroristů,

92 Annual report 2013 - 2014. The Financial Action Task Force [online]. 2014. vyd. 2014 [cit. 2015-03-15]. Dostupné z: <http://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/brochuresannualreports/FATF%20Annual%20report%202013-2014.pdf>

93 Zajímavý je požadavek na beztrestnost zaměstnanců finančních institucí, kteří prolomí mlčenlivost vůči FIU v dobré víře, že zabraňují nelegální aktivitě.

94 The FATF Recommendations: International standards on combating money laundering and the financing of terrorism & proliferation. The Financial Action Task Force [online]. 2012 [cit. 2015-03-15]. Dostupné z: http://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/recommendations/pdfs/FATF_Recommendations.pdf

oznamování podezřelých transakcí s napojením na terorismus, mezinárodní kooperaci, zamezení alternativním platbám a provádění platebního styku přes povinné osoby, shromažďování informací o bezhotovostních platbách, revizi regulace neziskových organizací a zavedení kontrolních mechanismů pro pohyb hotovosti přes hranice. Tato doporučení tak doplňují ta základní o terorismu v původních 40 doporučeních a upřesňují některé další oblasti.⁹⁵

3.2 Unijní orgány a instituce

Na úrovni EU se praním špinavých peněz zabývá přímo Evropská komise. Vytvořila platformu pro spolupráci FIUs členských států, sama se jí účastní a podporuje ji.⁹⁶ Součástí je i FIU.NET, což je decentralizovaná počítačová síť. Decentralizace znamená, že se nejedná o databázi soustředěnou v jednom místě, ale o databáze jednotlivých FIUs, které jsou navzájem propojeny.⁹⁷

Určitou účast mají nepochybně i všechny legislativní orgány EU, které se podílejí na přípravě směrnic a nařízení pro AML/CTF.

EU také vytvořila Expertní skupinu pro boj s praním špinavých peněz a s financováním terorismu. Ta pomáhá EK při přípravě legislativy a evropských politik. Členy jsou členské státy a status pozorovatele mají významné evropské organizace jako RE nebo Evropské sdružení volného obchodu.⁹⁸

V oblasti EU také působí organizace AME, která představuje fórum soukromého i veřejného sektoru ohledně problematiky finančního zločinu v EU. Založeno bylo v červnu roku 2004. V jeho rámci se setkávají odborníci na AML z řad privátních institucí i z regulatorních orgánů. EU poskytuje možnost prodiskutovat jednotlivá opatření v této oblasti.⁹⁹

95 IX Special Recommendations. The Financial Action Task Force [online]. 2012 [cit. 2015-03-15].

Dostupné z: <http://www.fatf-gafi.org/topics/fatfrecommendations/documents/ixspecialrecommendations.html>

96 EU Financial Intelligence Units Platform. Evropská komise [online]. 2014 [cit. 2015-03-12]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/internal_market/financial-crime/fiu-platform/index_en.htm

97 FIU.NET [online]. 2015 [cit. 2015-03-12]. Dostupné z: <https://www.fiu.net/>

98 Expert group on Money Laundering and Terrorist Financing. Evropská komise [online]. 2015 [cit. 2015-03-12]. Dostupné

z: <http://ec.europa.eu/transparency/regexpert/index.cfm?do=groupDetail.groupDetail&groupID=2914&Lang=EN>

99 Anti-money laundering Europe [online]. 2014 [cit. 2015-03-12]. Dostupné z: <http://www.amleurope.com/>

Součástí boje proti praní špinavých peněz jsou i regulační orgány pro bankovníctví, kapitálový trh a pojišťovnictví - EBA (*European Banking Authority*), ESMA (*European Securities and Markets Authority*) a EIOPA (*European Insurance and Occupational Pensions Authority*). AML je považován za mezisektorové téma, tudíž spadá do kompetence Společné komise evropských orgánů dohledu (*Joint Committee of the European Supervisory Authorities*). Tato komise slouží jako fórum pro výměnu poznatků a zkušeností mezi regulačními orgány. Zpracovává také zprávy k implementaci současné III. AML směrnice v jednotlivých státech a přijímá stanoviska k jednotlivým nedostatkům.¹⁰⁰ Podle návrhu IV. AML směrnice by navíc dohledové orgány EU měly vydávat závazné technické standardy, instrukce a zprávy pro oblast AML/CTF.¹⁰¹

3.3 České orgány a instituce

3.3.1 Česká národní banka

ČNB zajišťuje kontrolu plnění povinností stanovených AMLZ u povinných osob, vůči nimž vykonává dohled. Dále je ČNB autorem vyhlášky č. 281/2008 Sb., k jejímuž vydání je zmocněna § 56 AMLZ. Význam má i výkon obecného dohledu nad finančním trhem, který ČNB ukládá § 1 zákona č. 6/1993 Sb., o České národní bance a dále zákony upravující jednotlivé segmenty finančního trhu. ČNB rozhoduje o udělení licence úvěrovým a finančním institucím, tudíž již na samém počátku může zamezit vzniku povinné osoby ovládané pachateli trestné činnosti, popřípadě umožnit vznik pouze subjektům, u kterých je předpoklad kvalitního výkonu povinností ukládaných AMLZ.¹⁰²

100 EBA, ESMA and EIOPA publish two reports on Money Laundering. European Insurance and Occupational Pensions Authority [online]. 2012 [cit. 2015-03-12]. Dostupné z: https://eiopa.europa.eu/Publications/Press%20Releases/2012-04-11_Reports_on_money_laundering.pdf#search=money%20laundering

101 Anti-money laundering. European Banking Authority [online]. 2015 [cit. 2015-03-12]. Dostupné z: <https://www.eba.europa.eu/regulation-and-policy/anti-money-laundering-and-e-money>

102 Informace o opatřeních proti legalizaci vynosů z trestné činnosti a financování terorismu (AML/CFT). Česká národní banka [online]. 2003-2015 [cit. 2015-03-15]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cs/dohled_financni_trh/vykon_dohledu/upozorneni_pro_verejnost/20131010_opatreni_proti_legaliz_vynosu_trest_cin.html

3.3.2 Policie ČR, Útvar odhalování korupce a finanční kriminality služby kriminální policie a vyšetřování

V institucionálním zabezpečení boje proti praní špinavých peněz nelze zapomenout na Polici ČR. Jejím úkolem je chránit bezpečnost osob a majetku, chránit veřejný pořádek a předcházet trestné činnosti. Kvalita její činnosti je tedy klíčová pro objem vytvořených špinavých peněz. Je podřízena ministerstvu vnitra. Tvoří ji policejní prezidium, útvary s celostátní působností, krajská ředitelství policie a útvary zřízené v rámci krajských ředitelství.¹⁰³ Z hlediska praní špinavých peněz je nejdůležitější Útvar odhalování korupce a finanční kriminality služby kriminální policie a vyšetřování (dále jen „ÚOKFK“), který je specializován na specifickou trestnou činnost.

Ministerstvo vnitra jej zřídilo dne 15. března 2003 nařízením č. 71/2001. Nahradil zaniklé útvary, a to Úřad finanční kriminality a ochrany státu a Útvar pro odhalování korupce a závažné hospodářské trestné činnosti. Cílem vzniku ÚOKFK bylo vytvoření specializované a odborně úzce zaměřené policejní jednotky zacílené na boj s nejnebezpečnějšími formami korupce, závažné hospodářské a finanční kriminality a na zajišťování výnosů z trestné činnosti. Po zrušení Útvaru odhalování nelegálních výnosů a daňové kriminality přešla od 1. ledna 2007 část zaměstnanců do ÚOKFK, čímž se do jeho působnosti vrátila problematika praní špinavých peněz a daňové kriminality. Útvar se vnitřně člení na odbor korupce, závažné hospodářské trestné činnosti, daní, výnosů a praní peněz, kancelář ředitele útvaru, analytiky a informatiky, mezinárodní spolupráce a metodiky.¹⁰⁴

Pokud se podíváme na vyhodnocení činnosti ÚOKFK, najdeme několik zajímavých skutečností. Podíl trestného činu legalizace výnosů z trestné činnosti vyšetřového ÚOKFK postupně klesá. V roce 2012 byl 13 %, 2013 7 % a za rok 2014 pouze 3 %. Odchod policistů z ÚOKFK „do civilu“ se za posledních 5 let snížil z 50 na zhruba 15 ročně, což je spíše pozitivní zpráva, neboť tito lidé mohou být najati pachateli trestných činů, aby jim poradili, jak se vyhnout riziku odhalení. Zajištěné hodnoty za celou Policii ČR u trestného činu legalizace výnosů z trestné činnosti zobrazuje následující graf¹⁰⁵:

103 O Policie ČR. Policie ČR [online]. 2015 [cit. 2015-03-15]. Dostupné

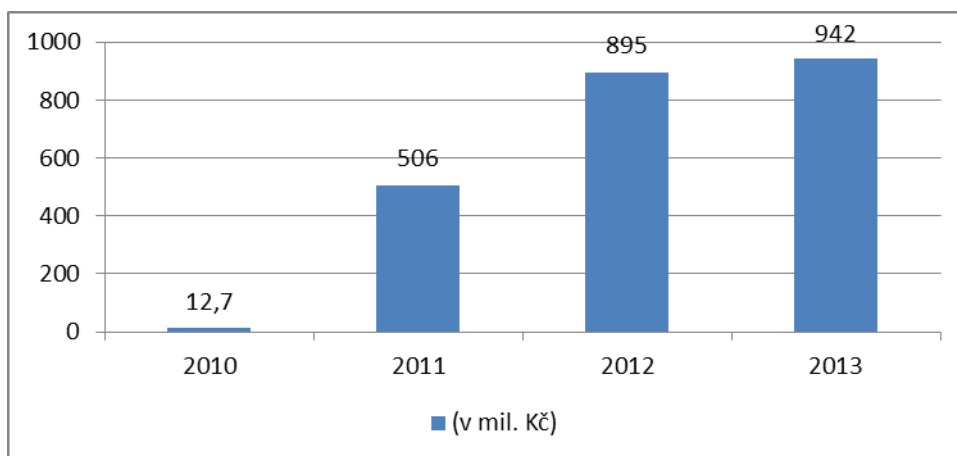
z: <http://www.policie.cz/clanek/o-nas-policie-ceske-republiky-policie-ceske-republiky.aspx>

104 Útvar odhalování korupce a finanční kriminality SKPV. Policie ČR [online]. 2015 [cit. 2015-03-15].

Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/uokfk-skpv-utvar-odhalovani-korupce-a-financi-kriminality-skpv.aspx>

105 Za rok 2014 neobsahuje bohužel hodnotící zpráva číselná data.

Obrázek 3: Zajištěné hodnoty u trestného činu legalizace výnosů z trestné činnosti

Zdroj: vlastní zpracování podle jednotlivých zpráv o činnosti ÚOKFK

Je patrný rostoucí trend. Proč do roku 2010 byly zajištěné hodnoty minimální je otázkou. Jedním z faktorů pro pozitivní změnu mohou být hodnocení opatření AML/CTF ze strany mezinárodních organizací, v té době například MONEYVAL Rady Evropy, které nakonec nedopadaly příliš dobře.¹⁰⁶ V roce 2013 se ÚOKFK podařilo v rámci jeho celkové činnosti zajistit v Metropolitním spořitelním družstvu rekordní 2,6 miliardy Kč.¹⁰⁷ Zde se nabízí otázka, jestli by nebylo spořitelní a úvěrní družstva vhodně přísněji kontrolovat z hlediska praní špinavých peněz, protože jejich založení je značně jednodušší než u bank, ale pro proces praní poslouží v zásadě stejně.

3.3.3 Finanční analytický útvar Ministerstva financí ČR

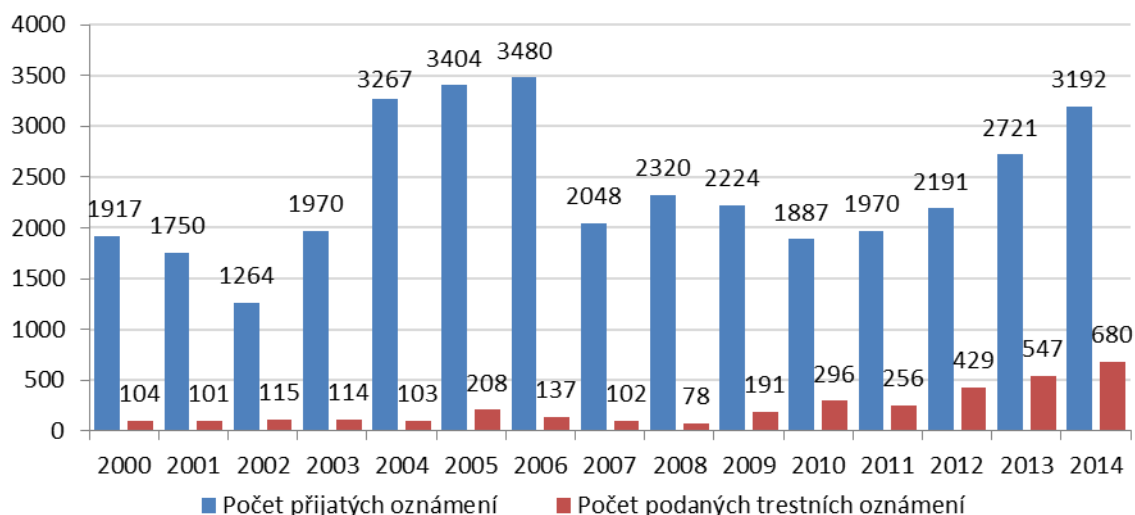
Finanční analytický útvar působí v ČR od roku 1996. Jeho úkoly jsou především šetření podezřelých obchodů, které mu nahlásily povinné osoby na základě oznamovací povinnosti dle AMZ, a případně dalších podnětů, správní dozor nad některými povinnými osobami, legislativní agenda a koordinace v oblasti AML/CTF a mezinárodních sankcí a působení jako finanční zpravodajská jednotka vůči zahraničním partnerům. V čele FAÚ stojí ředitel podřízený náměstkovi ministra financí. Vnitřně se FAÚ dělí na kontrolní, analytické a mezinárodní a právní oddělení a oddělení sběru a zpracování dat.

¹⁰⁶ Report on Fourth Assessment Visit-Czech republic. MONEYVAL [online]. 2011 [cit. 2015-03-15]. Dostupné z: [http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/moneyval/Evaluations/round4/CZE4_MER_MONEYVAL\(2011\)01_en.pdf](http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/moneyval/Evaluations/round4/CZE4_MER_MONEYVAL(2011)01_en.pdf)

¹⁰⁷ Vyhodnocení činnosti ÚOKFK 2012, 2013, 2014. Policie ČR [online]. 2012-2015 [cit. 2015-03-15]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/vyhodnoceni-cinnosti-uokfk-2014.aspx>

Vývoj počtu oznámení podezřelých obchodů nemá jednoznačný trend. Mezi roky 2004 až 2006 pozorujeme poměrně vysoký počet. Úvěrové a finanční instituce, které podávají valnou většinu oznámení, v té době oznamovaly každý jen trochu podezřelý obchod. Pokles v roce 2007 si FAÚ vysvětluje zlepšující se kvalitou prvotního posuzování obchodů v bankách, které důkladněji vyhodnocují jednotlivé transakce. Rovněž o tom svědčí při nižším počtu podaných trestních oznámení oproti roku 2006 více jak trojnásobný nárůst souhrnné částky finančních prostředků, na kterou byla tato trestní oznámení podána.¹⁰⁸ Přesto kdybychom grafem na základě regresní analýzy proložili přímkou, získáme pozvolně rostoucí trend u počtu podezřelých obchodů oznámených FAÚ i u trestních oznámení. Příčinou tohoto trendu bude patrně rozvoj finančního trhu jako takový, který zvyšuje objem protékajících prostředků.

Obrázek 4: Vývoj počtu oznámení podezřelých obchodů a podaných trestních oznámení FAÚ

Zdroj: vlastní zpracování podle výročních zpráv FAÚ¹⁰⁹

Pro přehlednost ještě uvádím graf vyjadřující podíl počtu podaných trestních oznámení vůči celkovému počtu oznámených podezřelých obchodů v relativním vyjádření. Na první pohled vidíme, že od roku 2010 výrazně vzrostl a stabilizoval se okolo 20 %. Důvodů může být více. FAÚ mohl přehodnotit, zdali bude podávat trestní oznámení „pro jistotu“ nebo jen ve velmi pravděpodobných případech. Nepříznivým důvodem by byla korupce přímo uvnitř FAÚ, kterou by se zadařilo odstranit.

108 Boj proti praní peněz a financování terorismu. MFČR [online]. 2005-2013 [cit. 2015-03-16].

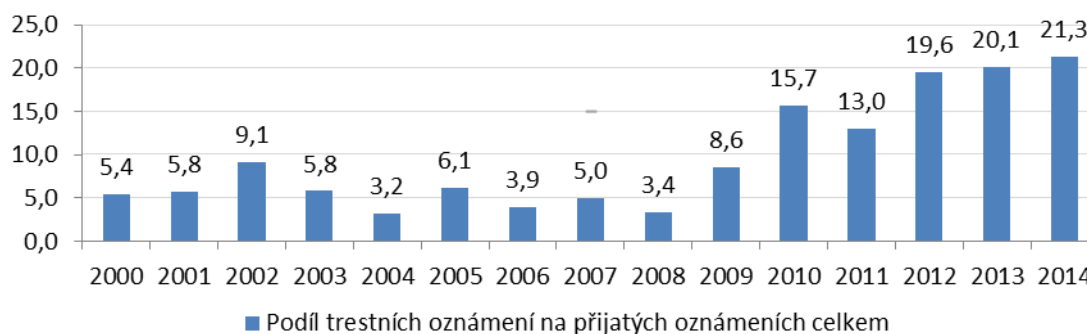
Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/regulace/boj-proti-prani-penez-a-financovani-tero>

109 Výsledky činnosti Finančního analytického útvaru. MFČR [online]. 2000-2015 [cit. 2015-03-16].

Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/regulace/boj-proti-prani-penez-a-financovani-tero/vysledky-cinnosti-financniho-analytickeho>

Nejpravděpodobnější a odborníky nejvíce uváděný důvod je ten již dříve uvedený, že povinné osoby se již naučily samy vyhodnocovat podezřelé obchody a když už obchod ohlásí, je zde vyšší pravděpodobnost, že šlo skutečně o praní špinavých peněz.

Obrázek 5: Podíl počtu podaných trestních oznámení vůči celkovému počtu oznámených podezřelých obchodů v relativním vyjádření

Zdroj: vlastní zpracování podle výročních zpráv FAÚ

Analýzou nejaktuálnější výroční zprávy za rok 2014 zjistíme, že souhrn zajištěných částek činil 2,182 mld. CZK. Jedná se o pokles proti roku 2013, kdy celkový objem činil přes 3 miliardy. Z této částky však bylo 1,7 miliardy zajištěno při jediném případě, kdy spořitelní a úvěrní družstvo poskytovalo účelové úvěry na výstavbu v ČR, avšak ve skutečnosti byly prostředky vyváděny do jihovýchodní Asie. Okamžitě následovalo trestní oznámení a předání případu Policii ČR. V roce 2012 byla celkově zadržena 1 miliarda Kč. Nebýt tedy této nestandardní kauzy v roce 2013, tak vyzorujeme postupný růst částek mezi jednotlivými roky. V rámci spolupráce FAÚ postoupil na Generální finanční ředitelství 1491 informací o podezření na porušení daňových předpisů a 103 informací na Generální ředitelství cel. Trendem je velký nárůst podezření na daňovou trestnou činnost. ČR má, na rozdíl od jiných zemí, nejvyšší daňové úniky v oblasti nepřímých daní, tedy DPH a spotřebních daní. S tím souvisí snaha aplikovat vnitrostátně princip reverse charge u DPH, který takovým únikům zamezuje. V posledních letech je nezanedbatelný podíl trestné činnosti prováděn pomocí internetu. Jde o falešné e-shopy nebo phishingové útoky¹¹⁰. Z médií často slyšíme o zasílání falešných faktur na email podnikatelům, kteří ji automaticky zaplatí bez dalšího prověřování. Podvodníci využívají i nových nástrojů, takže se část podvodů odehrává na sociálních sítích. Ani ČR se nevyhnul trend investování výnosů z trestné

¹¹⁰ Phishing je praktika zneužívající elektronické komunikace k získávání citlivých údajů (PIN, čísla karet, heslo do internetového bankovníctví apod.). Principem je zaslání zprávy vyzývající adresáta k zadání osobních údajů na falešnou stránku, jejíž podoba je takřka identická s oficiálními stránkami. I samotná zpráva se tváří jako by ji zaslala např. banka.

činnosti do virtuálních měn. Výjimkou není ani odčerpávání prostředků ze státních podniků spojené se značnou korupcí. V roce 2014 byly uloženy pouze 2 pokuty za porušení mezinárodních sankcí, což je méně než desetina počtu z předchozích let. Počet kontrol plnění povinností dle AMLZ vzrostl dvojnásobně na 27, avšak počet uložených pokut stagnoval, tudíž můžeme konstatovat, že povinné osoby své povinnosti plní oproti dřívějšímu řádně.¹¹¹

111 Výroční zpráva 2014. MFČR [online]. 2015 [cit. 2015-03-16]. Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/regulace/boj-proti-prani-penez-a-financovani-tero/vysledky-cinnosti-financniho-analytickeh>

4 Znamky podezřelých obchodů a postup jejich oznámení

Mnoho znaků podezřelých obchodů jsme si již uvedli. Především jde o provádění transakcí těsně pod zákonnými limity rozhodnými pro určité povinnosti.

Při plnění povinnosti identifikace jsou pracovníci školeni, aby věnovali pozornost rozlepené folii dokladu, poškození folie v oblasti fotografie, nečitelnosti rodného čísla nebo data narození, změnám v materiálu nebo v písmu a absenci ochranných prvků. V případě výrazné změny podoby držitele je doklad neplatný. Varováním může být i chování klienta při uzavírání smlouvy, značná nervozita, zdráhání se identifikovat a podobně. Podezřelé je, pokud klient „nejedná za sebe“, je doprovázen nebo sledován další osobou a tato se odmítá identifikovat nebo objasnit svůj vztah ke klientovi. Klientům z tzv. rizikového státu je automaticky věnována zvýšená pozornost.

V některých případech AMLZ ukládá povinnost obchod neuskutečnit. Například při odmítnutí identifikovat se nebo podrobit se kontrole. V ostatních případech povinná osoba obchod uskuteční, avšak okamžitě plní oznamovací povinnost vůči FAÚ, jedná-li se o podezřelý obchod.

Některé znamky podezřelých obchodů je nutno sledovat v rámci informačního systému. V dnešní době to velmi usnadňuje možnost zpracování množství dat pomocí počítačů. Například jde o časté zakládání a rušení produktů na různých pobočkách, čehož by si povinná osoba bez informačního systému všimla pozdě, zatímco dnes je možné prakticky detekovat tyto znamky v reálném čase. Systém může obsahovat i údaje o minulosti obchodů klienta, nebo zdali je klient mediálně znám jako osoba spojená s kriminálními kauzami. Problémem je, že systémy jednotlivých institucí nejsou propojené, respektive neexistuje centrální databáze, neboť povinná osoba nesmí zveřejňovat údaje o klientech. V praxi přistupují povinné osoby ke smluvním ujednáním, v nichž jim klient dovolí sdílet informace alespoň v rámci holdingu.

Z časového hlediska je vyšetřování obchodů relativně rychlý proces, neboť průtahy by mohly znamenat zmaření vyšetřování nebo zbytečné škody způsobené klientům. Oznámení obchodu provádí povinná osoba bez zbytečného odkladu, maximálně do 5 kalendářních dnů, v naléhavých případech však neprodleně. Zároveň buď příkaz klienta splní, nebo jej za určitých okolností odloží, nejdéle však na 24 hodin po oznámení. FAÚ může tuto dobu prodloužit až na 72 hodin. Potvrdí-li se podezření, podá FAÚ trestní oznámení orgánu činnému v trestním řízení. V tom případě provede

povinná osoba příkaz až po 3 dnech od podání trestního oznámení. V této lhůtě může orgán činný v trestním řízení rozhodnout o odnětí nebo zajištění předmětu podezřelého obchodu.

5 Některé aspekty boje proti praní špinavých peněz specifické pro pojišťovnictví

V této krátké kapitole bych chtěl poukázat na některá specifika praní špinavých peněz v pojišťovnictví. Čerpám především z rozhovoru se specialisty na AML z České pojišťovny.

V čem je výhoda prát špinavé peníze přes pojišťovnu? Hotovostní platby pojistného na soukromé pojištění nejsou omezeny zákonným limitem 270 000 Kč jako jiné typy hotovostních plateb. § 3 odst. 2 písm. e) zákona č. 254/2008 Sb. stanoví, že omezení se nevztahuje na platby pojistného a výplaty pojistného plnění ze soukromého pojištění. Limit tedy není stanoven vůbec žádný, hypoteticky klient může přinést 10 milionů korun na pobočku a legálně je použit jako platbu pojistného. Zajímavou otázkou však je, zdali je možné, aby pojišťovna přijímala platby nad limit, které potom nejsou použity přímo na pojištění, ale jiný produkt. Ocitáme se zde na hraně, spíše za hranou zákona.

Dále se sektor pojišťovnictví využívá díky charakteru některých produktů, které mají možnost mimořádných vkladů a výběrů a možnost předčasného ukončení pojistné smlouvy. Z tohoto důvodu je dle AMLZ stanovena povinnost identifikovat klienta bez ohledu na limit 1000 EUR při uzavření smlouvy o životním pojištění, má-li klient právo jednostranně hradit další pojistné nad sjednaný rámec plateb jednorázového nebo běžně placeného pojistného, bez ohledu na stanovenou původní výši pojistného. Na základě výjimky podle § 13 AMLZ povinnost identifikovat a kontrolovat klienta není třeba plnit u smlouvy o životním pojištění, jestliže jednorázové pojistné nebo vklad nepřesahuje částku 2500 EUR, nebo pokud běžné pojistné nebo souhrn vkladů v jednom kalendářním roce nepřesahuje částku 1000 EUR.

V oblasti zprostředkování pojišťovna identifikuje pojišťovacího makléře, který následně identifikuje klienta. Klient se identifikuje přímo, až pokud jedná sám. Pojišťovací agent je sám povinnou osobou dle AMLZ. Za vázaného pojišťovacího zprostředkovatele a výhradního pojišťovacího agenta nese z hlediska plnění AML povinnost přímo pojišťovna, která se může chránit jedině regresní náhradou na základě smlouvy.

Často využívanou technikou jsou omylné platby nebo přeplatky. Klient uhradí v hotovosti určitou částku pojišťovně a následně řekne, že buďto platbu zaslal omylem nebo že si spletl částku a zaplatil víc, než chtěl. Pojišťovna mu následně vrací peníze

vždy bezhotovostně. Dojde tak k transformaci ze špinavých peněz v hotovosti na bezhotovostní platbu od pojišťovny, tedy na prostředky z hlediska praní špinavých peněz prakticky bezpečné a dalšími povinnými osobami či orgány veřejné moci nezkontrované.

Mezi znaky podezřelého obchodu patří velmi rychlá výpověď smlouvy, neboť je ekonomicky nevýhodná, proto ji normální klient málokdy učiní. Trpělivější pachatelé vyčkají 2 roky, aby si nechali od pojišťovny vyplatit odkupné, což už takové podezření nevzbuzuje. Málokterá smlouva o životním pojištění dožije konce, průměrná doba trvání je okolo 8 let.

Velkým nedostatkem je pouhá formální kontrola zdroje prostředků a účelu pojištění. Pojišťovny mají na formulářích předvyplněné okénko, které klient pouze zatrhne. Vyhne se tím compliance riziku, neboť splnila zákonné požadavky, avšak pro AML/CTF je to naprosto nedostačující. Na druhou stranu je skutečná kontrola nemožná nebo velmi nákladná.

Varovným signálem je malý zájem klienta o výhodnost smlouvy a naopak velký zájem o možnosti předčasných výběrů a ukončení. Podezřelý je také, pokud klient sjednává pojištění, které je zjevně mimo jeho možnosti.¹¹² Pozoruhodné je i uzavírání mnoha smluv s různými pojištěnými a obmyšlenými osobami, ke kterým obvykle pojistník nemá žádný doložitelný vztah a pojistný zájem.¹¹³

V moderní historii pojišťovny nebyl odhalen žádný případ, který by vedl k podání trestního oznámení pro legalizaci výnosů z trestné činnosti. O jednom případě jsou představitelé pojišťovny přesvědčeni, že o praní špinavých peněz šlo, avšak FAÚ to tak nevyhodnotil. Případy daňových úniků jsou však relativně časté.

112 V praxi se vyskytl případ, kdy se žena, povoláním uklízečka, zajímala o pojištění pro případ smrti s pojistnou částkou 10 000 000 Kč. Nakonec bylo zjištěno, že skutečně měla důvodnou obavu o svůj život a zabezpečení dětí, neboť uklízela v podniku, kde byly prováděny kriminální aktivity.

113 Praní špinavých peněz v pojišťovnách. Opojištění.cz [online]. 2010 [cit. 2015-03-19]. Dostupné z: <http://www.opojisteni.cz/ekonomika/dohled-nad-pojistnym-trhem/prani-spinavych-penez-v-pojistovnach/>

6 Budoucí vývoj boje proti praní špinavých peněz a názory de lege ferenda

Nejvýznamnější vliv na budoucí právní úpravu bude mít IV. AML směrnice. Napravuje významný nedostatek v definici politicky exponované osoby, která se nově bude vztahovat i na osoby ve významné veřejné funkci vykonávané na území ČR. Jde o výrazně pozitivní změnu, díky níž budou mít zpřísněné požadavky na politicky exponované osoby konečně smysl. Za politicky exponovanou osobu se podle AMLZ považují i osoby k výše zmíněné osobě ve vztahu manželském, partnerském anebo v jiném obdobném vztahu nebo ve vztahu rodičovském a ve vztahu syna nebo dcery. A dále osoby s osobou výše uvedenou spojené skrze právnickou osobu nebo podnikatelský vztah. IV. AML směrnice zavádí dělení na zahraniční politicky exponované osoby, domácí politicky exponované osoby, rodinné příslušníky a osoby blízké. Zpřísněné povinnosti jsou však obdobné. Definice politicky exponované osoby zahrnující takto široce vymezený okruh osob je dozajista vhodná, avšak její praktické využití je problematické. Označení a sledování těchto osob bude velmi obtížné, proto považují za vhodné zřídit celoevropskou evidenci těchto osob vedenou regulatorními orgány, do níž budou povinné osoby dodávat aktuální informace zjištěné při identifikaci a kontrole klientů.

Další otázkou je omezení plateb v hotovosti. Osobně jsem pro další snižování limitu pro platby v hotovosti z dnešních 270 000 až někam k 100 000 Kč. Nepochybuji, že osoba hradící statisícové částky disponuje platebním účtem u úvěrové instituce. Alternativou by bylo neomezit platby absolutním limitem, avšak vyžadovat od určité částky identifikaci a notifikaci, což je ale problematické zajistit při platbách, kde není žádná povinná osoba. Bezhotovostní úhrady zaručují informace o obou stranách obchodu a jejich zpětnou dohledatelnost.

Jednou z největších výzev pro zákonodárce jsou virtuální měny. Neregulovanost je obvykle uváděna jako jeden z pojmových znaků virtuální měny. Ovšem nejde pouze o jejich právní vymezení, v tom problém nespočívá. Jde o to, že účty virtuálních měn

jsou často anonymní a jednotlivé transakce lze velmi těžko podřídít jurisdikci nějakého státu. Prvním státem, který zavedl regulaci virtuálních měn, byl stát New York.¹¹⁴

Rizikovým institutem, který AMLZ neošetřuje, avšak IV. AML směrnice je na něj již připravena, je svěřenský fond, v zahraničí často označovaný jako trust. Směrnice požaduje stejně jako u právnických osob identifikaci skutečného majitele. Podle mého názoru by měly být svěřenské fondy, jejich správci a obmyšlení evidováni v rejstříku. Právnické osoby a jiná právní uspořádání podléhají nutnosti registrace, není tedy důvod zvýhodňovat jeden právní institut. V případě svěřenských fondů založených pro soukromé účely by byl vhodným kompromisem neveřejný rejstřík. Pro účely veřejné bych volil určitě rejstřík veřejný. Každý svěřenský fond musí mít statut, a to ve formě veřejné listiny. Přijatelnou variantou tedy je, aby vzniklé fondy zapisoval do rejstříku notář.

Obecně je úprava skutečného majitele velmi dobrou myšlenkou, avšak její realizace bude obtížná. Dobrým krokem bylo zrušení akcií na doručitele v listinné podobě od roku 2013 zákonem č. 134/2013 Sb., o některých opatřeních ke zvýšení transparentnosti akciových společností a o změně dalších zákonů, neboť bylo veřejně známo jejich zneužívání při korupci a veřejný zájem na jejich zachování dlouhodobě neexistoval. V ostatních zemích již dávno tyto akcie neexistovaly nebo existoval efektivní mechanismus na identifikaci držitelů.¹¹⁵

Pokud jde o oblast správních deliktů a trestných činů, na první pohled nás zaujme, že maximální výše sankcí za správní delikty byly sníženy. Praní špinavých peněz se často provádí přes nadnárodní korporace, na které nemusí mít pokuta 10 000 000 Kč žádný preventivní ani represivní účinek. Situaci zlepšuje možnost trestněprávního postihu právnických osob a následné přísnější sankce, avšak nepochybně existují případy, na které trestněprávní odpovědnost nepůjde uplatnit, respektive se nepodaří prokázat spáchání trestného činu, byť byly povinnosti dle AMLZ porušeny. Maximální výše sankcí by měly být podle mého názoru zvýšeny až desetinásobně s tím, že je třeba spravedlivě užívat správního uvážení.

114 NYDFS issues public order on virtual currency exchanges. Department of Financial Services [online]. 2014 [cit. 2015-03-20]. Dostupné z: http://www.dfs.ny.gov/about/po_vc_03112014.html

115 Listinné akcie na doručitele. Nadační fond proti korupci [online]. 2015 [cit. 2015-03-20]. Dostupné z: http://www.nfpk.cz/cz/listinne-akcie-na-dorucitele#srovnani_svet_cr

Na budoucnost v oblasti AML/CTF budou mít velký vliv mezinárodní sankce. Jak ty spojené s financováním teroristických organizací a států, které tyto organizace podporují, respektive proti nim nepodnikají dostatečné kroky, tak sankce vůči Ruské federaci. Povinné osoby si musí dávat velký pozor, kam platby směřují, a to pokud jde jak o státy, tak i o konkrétní osoby.

7 Závěr

Nyní již víme, že praní špinavých peněz můžeme definovat jako proces přeměny výnosů z nelegální činnosti na legitimní peníze či jiná aktiva nebo jako postup, jehož cílem je zakrýt původ a vlastnictví prostředků, které pocházejí z nelegální činnosti. Hlavním cílem této práce bylo analyzovat boj proti praní špinavých peněz z hlediska finančněprávního a institucionálního, vyhodnotit jeho úspěšnost a zformulovat vlastní názory na možné zlepšení jednotlivých prvků systému.

K naplnění cíle práce podrobně analyzuje právní úpravu na mezinárodní, evropské i vnitrostátní úrovni. Při podrobném rozboru jsem zjistil, že pro úpravu boje s praním špinavých peněz v ČR je zcela určující právní úprava EU obsažená především v tzv. AML směrnících. V současné době je na konci legislativního procesu již IV. AML směrnice, kterou hodnotím kladně, neboť odstraňuje některé závažné nedostatky dřívější úpravy, avšak zároveň nepřináší extrémní administrativní zátěž pro povinné osoby. Jediný problém spatřuji v oblasti politicky exponovaných osob a skutečného majitele, kdy je z právního hlediska úprava dobrá a myšlenka této úpravy je logická, avšak její praktické naplnění bude vyžadovat nejenom pečlivý přístup povinných osob, ale i účinnou spolupráci orgánů veřejné moci. Obecně musím akcentovat, že nestačí pouze kvalitní právní předpisy, ale je nutný důraz na jejich dodržování jak povinnými osobami, tak všemi ostatními subjekty. Počet kontrol prováděných ČNB a FAÚ je vůči počtu povinných osob marginální, na druhou stranu je třeba hodnotit efektivitu kontrol vůči nákladům na její provedení.

Institucionálně zabezpečuje boj s praním špinavých peněz velké množství orgánů. Z mezinárodního hlediska jsou důležité orgány jednotlivých hlavních mezinárodních organizací a některé mezinárodní samotné organizace, především jde o UNODC, MMF, Světovou banku, IOSCO, Egmontskou skupinu, IAIS, Basilejský výbor a MONEYVAL. Vyzdvihnout musím FATF, která je v oblasti AML/CTF vedoucí organizací a je autorem neustále revidovaných doporučení, které se promítají do právních ráďů většiny zemí světa. V EU s praním špinavých peněz bojuje samotná EK, nově roste význam dohledových autorit EBA, ESMA a EIOPA. Na úrovni ČR se praním špinavých peněz zabývá FAÚ, který prošetřuje jednotlivá oznámení podezřelých obchodů a v případě, že se podezření potvrdí, podává trestní oznámení. Úzce spolupracuje s ÚOKFK a obecně s Policí ČR. Významná část praní špinavých peněz je

prováděna přes úvěrové a finanční instituce, ty dohlíží ČNB jak komplexně, tak i z hlediska kontroly povinností podle AMLZ.

Z hlediska hodnocení úspěšnosti opatření AML/CTF mohu říci, že je zde stabilní trend zlepšování se. Na základě hodnocení zpráv FAÚ jsem došel k závěru, že povinné osoby již samy lépe analyzují a vyhodnocují podezřelé obchody a oproti dřívějším dobám tolik nezatěžují FAÚ s oznámeními, které neumějí nebo nechtějí z hlediska rizikovitosti hodnotit. Částky zajištěné FAÚ po očištění o neobvyklé případy také meziročně rostou. Na druhou stranu je potřeba brát tato pozitivní zjištění s rezervou a neustále pracovat na zlepšení. Jak mi řekla vedoucí oddělení AML České pojišťovny, částka 2,2 miliardy zajištěná v roce 2014 podle ní představuje 10 % peněz propraných v ČR, a to ještě považuje za optimistický odhad. Zjevně je tedy stále na čem pracovat.

Práce se okrajově zaměřuje i na fenomén financování terorismu či na trestněprávní aspekty praní špinavých peněz, protože jsou s finančněprávním hlediskem úzce propojeny a nelze tyto oblasti od sebe oddělit při komplexním hodnocení a analýze boje proti praní špinavých peněz.

Na samý závěr práce předkládám zajímavé postřehy z praxe při boji s praním špinavých peněz v pojišťovnictví a uvádím své názory de lege ferenda.

Boj proti praní špinavých peněz je nadmíru zajímavé odvětví, které se neustále vyvíjí. V současnosti jsou největší výzvou problémy spojené s financováním terorismu a nové technologie, jejichž možnosti mohou zákonodárce, orgány dohledu a povinné osoby jen těžko odhadovat.

Zkratky

Zkratka	Vysvětlení
AML	Anti money laundering/boj proti praní špinavých peněz
AMLZ	Zákon č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu
BCCI	Bank of Credit and Commerce International
BIS	Banka pro mezinárodní platby
BSA	Bank secrecy act
CTF	Counter terrorist financing/boj s financováním terorismu
ČNB	Česká národní banka
EK	Evropská komise
ESLP	Evropský soud pro lidská práva
FATF	Financial Action Task Force
FAÚ	Finanční analytický útvar Ministerstva financí ČR
FIUs	Financial intelligence units/Finanční zpravodajské jednotky
IAIS	The International Association of Insurance Supervisors/Mezinárodní asociace orgánů dohledu v pojišťovnictví
IOSCO	International Organization of Securities Commissions/Mezinárodní organizace sdružující komise pro cenné papíry
KYC	Know your customer/Znej svého klienta
MF ČR	Ministerstvo financí České republiky
MMF	Mezinárodní měnový fond
MONEYVAL	The Committee of Experts on the Evaluation of Anti-Money Laundering Measures and the Financing of Terrorism/Komise expertů na vyhodnocování AML opatření a financování terorismu
RE	Rada Evropy
OSN	Organizace spojených národů
UNODC	United Nations Office on Drugs and Crime/Kancelář Organizace spojených národů pro drogy a zločin
ÚOKFK SPKV	Útvar odhalování korupce a finanční kriminality služby kriminální policie a vyšetřování

I. AML směrnice	Směrnice Rady ze dne 10. června 1991 o předcházení zneužití finančního systému k praní peněz publikovaná pod číslem 91/308/EHS
II. AML směrnice	Směrnice Evropského parlamentu a Rady EU ze 4. prosince 2001 č. 2001/97/ES
III. AML směrnice	Směrnice Evropského parlamentu a Rady ze dne 26. října 2005 č. 2005/60/ES o předcházení zneužití finančního systému k praní peněz a financování terorismu
IV. AML směrnice	Směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2013/0025 přijatá ve Štrasburku dne 5. 2. 2013 o předcházení zneužití finančního systému k praní peněz a financování terorismu

Seznam použitých zdrojů

Odborná literatura

1. ALEXANDER, R.C.H. Insider dealing and money laundering in the EU law and regulation. Aldershot, England: Ashgate, 2007, 289 s. ISBN 9780754683377.
2. BAKEŠ, Milan. Finanční právo. 6. upr. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012, 519 s. Právnícké učebnice. ISBN 978-80-7400-440-7.
3. DIBLÍKOVÁ, Simona. Přehled dokumentů Evropské Unie, Rady Evropy a Organizace spojených národů vztahujících se k problematice ekonomické kriminality, trestní právo a ekonomická kriminalita. Vyd. 1. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2001, 137 s. Prameny (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 80-860-0889-4.
4. DVOŘÁK, Petr. Bankovníctví pro bankéře a klienty. 3. přeprac. a rozš. vyd. Praha: Linde, 2005, 681 s. Vysokoškolská učebnice (Linde). ISBN 80-720-1515-X.
5. DVOŘÁK, Vratislav. Výnosy z trestné činnosti. Vyd. 1. Praha: Policejní akademie České republiky, 2010, 235 s. ISBN 978-808-6960-678.
6. HOLMAN, Robert. Mikroekonomie: středně pokročilý kurs. 2. akt. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007, 592 s. ISBN 978-80-7179-862-0.
7. CHATAIN, Pierre-Laurent. Preventing money laundering and terrorist financing: a practical guide for bank supervisors. Washington, DC: World Bank, 2009, 271 s. ISBN 0821379135.
8. JELÍNEK, Jiří. Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část. 3. vyd. Praha: Leges, 2013, 968 s. Student (Leges). ISBN 978-808-7576-649.
9. JELÍNEK, Jiří. Trestní právo procesní. 3. aktualiz. a dopl. vyd. podle stavu k 1.4.2013 včetně změn vyplývajících ze zákona č. 45/2013 Sb. Praha: Leges, 2013, 864 s. Student (Leges). ISBN 978-808-7576-441.
10. KALABIS, Zbyněk. Boj bank proti praní špinavých peněz. 1. vyd. Praha: Bankovní institut vysoká škola, 2009, 92 s. ISBN 978-807-2651-474.
11. KLEIN, Lilian B. Bank Secrecy Act/anti-money laundering. New York: Nova Science Publishers, 2008, 118 s. ISBN 9781616680435.

12. LIŠKA, Petr. Praní špinavých peněz v České republice, první vydání, Praha: Radix, 1997. 220 s. ISBN 80-86031-09-8.
13. MADINGER, John. Money laundering: a guide for criminal investigators. 3rd ed. Boca Raton, FL: Taylor, 2012, 407 s. ISBN 14-398-6912-X.
14. MURPHY, Cian. EU counter-terrorism law: pre-emption and the rule of law / Cian C. Murphy. Portland, Or.: Hart Pub., 2012, 258 s. Modern studies in European law, v. 31. ISBN 18-494-6135-X.
15. PETRUZZI, Raffaele a Karoline SPIES. Tax policy challenges in the 21st century., 724 s. ISBN 9783709406038,
16. SVOBODA, Pavel. Úvod do evropského práva. 4. vyd. Praha: C.H. Beck, 2011, 362 s. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 978-807-4003-349.
17. ŠÁMAL, Pavel. Trestní zákoník: komentář. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009-2010, 2011 s. ISBN 97880740017892.
18. TURNER, Jonathan E. Money Laundering Prevention Deterring, Detecting, and Resolving Financial Fraud. Hoboken: John Wiley & Sons, 2011, 224 s. ISBN 9781118086759.
19. VESELÁ, Jitka. Investování na kapitálových trzích. 2., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011, 789 s. Právnícké učebnice. ISBN 978-80-7357-647-9.
20. WINTEROVÁ, Alena a Alena MACKOVÁ. Civilní právo procesní: vysokoškolská učebnice. 7. aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Linde, 2014, 621 s. Učebnice (Linde). ISBN 978-807-2019-403.

Akademické práce

1. DONGRES, Miroslav. *Ekonomické a právní aspekty legalizace výnosů z trestné činnosti*. Praha, 2011. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Vedoucí práce JUDr. Ing. Zdeněk Hraba, Ph.D.
2. JANOVSKEÝ, František. *Legalizace výnosů z trestné činnosti*. 2014, Praha. Diplomová práce. Vysoká škola ekonomická v Praze. Vedoucí práce Ing. Naděžda Blahová, Ph.D.
3. KOCUR, Martin. *Praní špinavých peněz*. Praha, 2014. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Vedoucí práce JUDr. Ing. Zdeněk Hraba, Ph.D.

4. KOLÁŘOVÁ, Michaela. *Finančně-právní aspekty boje proti praní špinavých peněz*. Praha, 2013. Rigorózní práce. Univerzita Karlova v Praze. Vedoucí práce prof. JUDr. Hana Marková, CSc.
5. KUBÍK, Tomáš. *Právní a institucionální zabezpečení finančního systému proti praní špinavých peněz*. Praha, 2013. Rigorózní práce. Univerzita Karlova v Praze. Vedoucí práce JUDr. Michael Kohajda, Ph.D.
6. KUČEROVÁ, Markéta. *Praní špinavých peněz v pojišťovnictví*. Praha, 2011. Bakalářská práce. Vysoká škola ekonomická v Praze. Vedoucí práce prof. Ing. Eva Ducháčková, CSc.
7. MAREŠ, Ladislav. *Boj proti legalizaci výnosů z trestné činnosti*. 2014, Praha. Bakalářská práce. Vysoká škola ekonomická v Praze. Vedoucí práce JUDr. Ing. Otakar Schlossberger, Ph.D.

Právní předpisy

1. Zákon č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu
2. Zákon č. 254/2004 Sb., o omezení plateb v hotovosti
3. Zákon č. 284/2009 Sb., o platebním styku
4. Zákon č. 85/1996 Sb., o advokacii
5. Zákon č. 6/1993 Sb., o České národní bance
6. Zákon č. 277/2009 Sb., o pojišťovnictví
7. Zákon č. 38/2004 Sb., o pojišťovacích zprostředkovatelích a likvidátorech pojistných událostí
8. Zákon č. 21/1992 Sb., o bankách
9. Zákon č. 256/2004 Sb., o podnikání na kapitálovém trhu
10. Zákon č. 202/1990 Sb., o loteriích a jiných podobných hrách
11. Zákon č. 87/1995 Sb., o spořitelních a úvěrních družstvech
12. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
13. Zák. č. 69/2006 Sb., o provádění mezinárodních sankcí
14. Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník
15. Zákon č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním
16. Zákon č. 279/2003 Sb., o výkonu zajištění majetku a věcí v trestním řízení

17. Vyhláška č. 281/2008 Sb., o některých požadavcích na systém vnitřních zásad, postupů a kontrolních opatření proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu
18. Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1889/2005 ze dne 26. října 2005 o kontrolách peněžní hotovosti vstupující do Společenství nebo je opouštějící,
19. Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1781/2006 ze dne 15. listopadu 2006 o informacích o plátcích doprovázejících převody peněžních prostředků,
20. Směrnice Rady č. 91/308/EHS ze dne 10. června 1991 o předcházení zneužití finančního systému k praní peněz,
21. Směrnice Evropského parlamentu a Rady EU č. 2001/97/ES ze dne 4. prosince 2001,
22. Směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2005/60/ES ze dne 26. října 2005 o předcházení zneužití finančního systému k praní peněz a financování terorismu,
23. Směrnice Komise č. 2006/70/ES ze dne 1. srpna 2006, kterou se stanoví prováděcí opatření ke směrnici Evropského parlamentu a Rady 2005/60/ES,
24. Návrh Směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2013/0025 ze dne 5. února 2013 o předcházení zneužití finančního systému k praní peněz a financování terorismu.
25. Rámcové rozhodnutí Rady č. 2002/475 ze dne 13. června 2002 o boji proti terorismu

Internetové zdroje

1. AME [online]. 2015. Dostupné z: <http://www.amleurope.com/>
2. Bank for International Settlements [online]. 2015.
Dostupné z: <http://www.bis.org/index.htm>
3. BBC [online]. 2015. Dostupné z: <http://www.bbc.com/>
4. Bulletin advokacie: Česká advokátní komora [online]. 2012 - 2013.
Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/>
5. Council of Europe [online]. 2015. Dostupné z: <http://www.coe.int/en/>

6. Česká národní banka [online]. 2003-2015.
Dostupné z: <http://www.cnb.cz/cs/index.html>
7. Česká spořitelna, a. s. [online]. 2015. Dostupné z: www.csas.cz
8. Česká televize [online]. 1996 – 2015. Dostupné z: www.ceskatelevize.cz
9. Epravo.cz, a.s. [online]. 1999-2015. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/>
10. European Insurance and Occupational Pensions Authority [online]. 2015.
Dostupné z: <https://eiopa.europa.eu/>
11. Evropská služba pro vnější činnost [online]. 2015. Dostupné
z: http://eeas.europa.eu/index_cs.htm
12. Evropská unie [online]. 2015. Dostupné z: http://europa.eu/index_cs.htm
13. Financial Action Task Force [online]. 2014. Dostupné z: <http://www.fatf-gafi.org/>
14. FinCEN [online]. 2015. Dostupné z: <http://www.fincen.gov/>
15. Fiu.net: European Commission [online]. 2015. Dostupné z:
<https://www.fiu.net/>
16. Hospodářské noviny [online]. Economia, a.s., 1996-2015.
Dostupné z: <http://ihned.cz/>
17. IMOLIN [online]. 2015. Dostupné z: <http://www.imolin.org/>
18. International Bar Association [online]. 2015. Dostupné z: <http://www.anti-moneylaundering.org/>
19. International Monetary Fund [online]. 2015.
Dostupné z: <http://www.imf.org/>
20. IOSCO [online]. 2015. Dostupné z: <http://www.iosco.org/>
21. KnowYourCountry [online]. 2006 - 2014 [cit. 2015-02-23].
Dostupné z: <http://www.knowyourcountry.com/index.html>
22. KPMG [online]. 2015.
Dostupné z: <http://www.kpmg.com/global/en/pages/default.aspx>
23. Lexology [online]. Globe Business Publishing Ltd, 2006-2015.
Dostupné z: <http://www.lexology.com/>
24. Lidové noviny [online]. MAFRA, a.s, 2015.
Dostupné z: <http://www.lidovky.cz/>
25. Ministerstvo financí České republiky [online]. 2005-2013.
Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/>

26. Money laundering, risk management and compliance [online]. 2013.
Dostupné z: <http://www.counermoneylaundering.com/public/>
27. Nadační fond proti korupci [online]. 2015. Dostupné z: <http://www.nfpk.cz/>
28. Opojištění.cz [online]. 2015. Dostupné z: <http://www.opojisteni.cz/>
29. Papírová platidla [online]. 2014.
Dostupné z: <http://www.papirovaplatidla.cz/>
30. Policie ČR [online]. 2015. Dostupné z: <http://www.policie.cz/>
31. Rektorát Masarykova univerzita [online]. 2014.
Dostupné z: <http://www.rect.muni.cz/index/>
32. Reuters [online]. 2015. Dostupné z: <http://www.reuters.com/>
33. Social Science Electronic Publishing, Inc. [online]. 2015.
Dostupné z: <http://www.ssrn.com/en/>
34. The Economist [online]. 2015. Dostupné z: <http://www.economist.com/>
35. The Egmont Group [online]. 2015.
Dostupné z: <http://www.egmontgrou.org/>
36. The European Banking Authority [online]. 2015.
Dostupné z: <http://www.eba.europa.eu/>
37. The Guardian [online]. 2015. Dostupné z: <http://www.theguardian.com/uk>
38. The International Association of Insurance Supervisors [online]. 2015.
Dostupné z: <http://iaisweb.org/index.cfm?event=showHomePage>
39. The New York State Department of Financial Services [online]. 2015.
Dostupné z: www.dfs.ny.gov
40. The World Bank Group [online]. 2015.
Dostupné z: <http://www.worldbank.org/>
41. U.S. Department of the Treasury [online]. 2015.
Dostupné z: <http://www.treasury.gov/Pages/default.aspx>
42. U.S. Immigration and Customs Enforcement [online]. 2015.
Dostupné z: <http://www.ice.gov/>
43. UNIC Praha [online]. 2005. Dostupné z: <http://www.osn.cz/>
44. United Nations [online]. 2015. Dostupné z: <http://www.un.org/en/index.html>
45. UNODC [online]. 2015. Dostupné z: <http://www.unodc.org/>

Seznam obrázků

Obrázek 1: Trestné činy v České republice	6
Obrázek 2: Proces praní špinavých peněz	14
Obrázek 3: Zajištěné hodnoty u trestného činu legalizace výnosů z trestné činnosti.....	57
Obrázek 4: Vývoj počtu oznámení podezřelých obchodů a podaných trestních oznámení FAÚ	58
Obrázek 5: Podíl počtu podaných trestních oznámení vůči celkovému počtu oznámených podezřelých obchodů v relativním vyjádření	59

Seznam tabulek

Tabulka 1: Odhady objemu praní špinavých peněz.....	7
Tabulka 2: Žebříček osob, které vypraly nejvíce špinavých peněz.....	18

Přílohy

Evidence Hawala

16/6/98	Vinod	100000	37.6	2659.57	F-1202
16/6/98	Ashish	250000	39.25	6369.42	F-1203
16/6/98	Nitin Bhai	350000	42.3	8274.23	B-8146
17/6/98	DK	50000	38.75	1290.32	F-1204
17/6/98	Suresh Kumar	300000	39.25	7643.31	B-8147
17/6/98	Anil	200000	40.1	4987.53	S-5428
17/6/98	Vinod	150000	39.75	3773.58	F-1205
18/6/98	Manoj	300000	41.25	7272.72	B-8148
18/6/98	Vinod Bhai	350000	42.2	8293.83	L-2160
18/6/98	Ganesh Trading	200000	38	5263.15	५२८
19/6/98	Suresh Kumar	175000	39.5	4430.37	B-8149

Resumé

Praní špinavých peněz můžeme definovat jako proces přeměny výnosů z nelegální činnosti na legitimní peníze nebo jiná aktiva nebo jako postup, jehož cílem je zakrýt původ a vlastnictví prostředků, které pocházejí z nelegální činnosti. Jeho hlavní fáze jsou umístění, vrstvení a integrace. Hlavními zdroji špinavých peněz jsou obchod s drogami, kuplířství, obchod se zbraněmi, vydírání, loupeže a majetkové trestné činy.

Cílem této práce je analýza boje proti praní špinavých peněz z hlediska finančněprávního a institucionálního, vyhodnocení jeho úspěšnosti a formulace vlastních názorů na možné zlepšení jednotlivých prvků systému.

První část práce se zabývá samotným pojmem praní špinavých peněz, jeho fázemi a znaky a historií. V druhé je analyzována právní úprava na mezinárodní, unijní a vnitrostátní úrovni. Pozornost je věnována především AML směrnicím a zákonu o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu. Hlavní povinnosti, které stanoví směrnice a AMLZ povinným osobám, jsou povinnost identifikace, kontrola klienta, uchování informací, oznamování podezřelých obchodů, odklad příkazu klienta, tvorba systému vnitřních zásad a školení zaměstnanců. Poté následuje charakteristika jednotlivých orgánů a institucí bojujících s praním špinavých peněz. Z mezinárodních musíme vyzdvihnout FATF, která je tvůrcem 40 + 9 doporučení pro AML/CTF, které implementuje do svých právních ráďů většina států. V ČR je hlavní úloha FAÚ, který vyšetřuje oznámení podezřelých obchodů a případně podává trestní oznámení. Čtvrtá kapitola ukazuje některé znaky podezřelých obchodů a popisuje chronologii postupu jejich oznamování. V páté kapitole jsou ve stručnosti uvedeny zvláštnosti praní špinavých peněz v pojišťovnictví a poznatky z praxe. Poslední kapitola naznačuje budoucí výzvy v boji s praním špinavých peněz a prezentuje mé názory de lege ferenda na to, jak zlepšit právní úpravu.

Summary

Money laundering can be defined as a process of converting the proceeds of illegal activities to legitimate money or other assets, or as a process whose aim is to conceal the origin and ownership of proceeds that come from illegal activities. Its main phases are placement, layering and integration. The main sources of dirty money are drug trafficking, procuring, arms trafficking, extortion, robbery and property crimes.

The aim of this thesis is the analysis of the fight against money laundering in terms of financial law and from institutional point of view, evaluation of its success and the formulation of my own opinions on the possible improvement of the system components.

The first part of thesis deals with the term of money laundering, its phases and characteristics and history. The second part analyses the legislation at international, EU and national level. Attention is paid to the AML Directives and to the AML Act. Main obligations prescribed by Directives and AML Act to obliged persons are identification obligation, due diligence, preservation of information, reporting of suspicious transactions, postponement of client's order, creation of internal policies and staff training. Then follows characterization of individual authorities and institutions involved in combating money laundering. Between international, we must highlight the FATF, which is the creator of 40 + 9 recommendations for AML/CTF, which are implemented into legal systems of most states. In Czech Republic is the main task of the FIU, which is investigating the reports of suspicious transactions and alternatively files a complaint. The fourth chapter shows some attributes of suspicious transactions and describes the chronology of reporting procedure. In the fifth chapter are briefly presented the particularities of money laundering in the insurance industry and knowledge of practice. The last chapter indicates future challenges in the combating money laundering and presents my opinions *de lege ferenda* on how to improve regulation.

Klíčová slova

Praní špinavých peněz, podezřelá transakce, oznamovací povinnost, financování terorismu, povinná osoba, povinnost identifikace.

Key words

Money laundering, suspicious transaction, reporting obligation, terrorist financing, obliged person, identification obligation.